

TAIVAAN ISÄ KUULOLLA

Rukous lapsen spiritualiteetin ja osallisuuden tukemisessa

Salla Mäntynen
Opinnäytetyö, syksy 2016
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Kristillinen lapsi- ja nuorisotyön suun-
tautumisvaihtoehto
Sosionomi (AMK) + kirkonnuoriso-
työn ohjaajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Mäntynen, Salla. Taivaan Isä kuulolla – Rukous lapsen spiritualiteetin ja osallisuuden tukemisessa. Helsinki, syksy 2016, 63s., 1 liite.

Sosiaalialan koulutusohjelma, Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyö on produkti, jossa tavoitteena oli suunnitella ja tuottaa aineisto toiminnallisista rukoushetkistä alakouluikäisten lasten kanssa toteutettavaksi. Rukoushetkien tavoitteena on tukea lapsen spiritualiteettia, kokonaisvaltaista kasvua ja osallisuutta. Produkti toteutettiin yhteistyössä Suomen evankelisluterilaisen Kansanlähetyksen juniorityön kanssa ja materiaali testattiin Kansanlähetyksen tapahtumassa ja leirillä keväällä ja kesällä 2016.

Työn teoreettisessa osiossa käsiteltiin alakouluikää ja lapsen kokonaisvaltaista kasvua kouluikässä, lapsen spiritualiteetin tukemista, kristillistä kasvatusta ja rukousta. Teoreettinen viitekehys kirjoitettiin aiheita käsittelevän kirjallisuuden pohjalta. Tämä teoreettinen viitekehys loi pohjan rukoushetken suunnittelulle.

Rukoushetkien teemoina ovat kiitosrukous, esirukous, huolien ja murheiden kertominen Jumalalle ja syntien tunnustaminen. Kukin rukoushetki sisältää toiminnallisia menetelmiä lapsen kokonaisvaltaisen kasvun tukemiseksi ja osallisuuden lisäämiseksi.

Palautteen mukaan rukoushetket olivat lasta osallistavia ja toiminnalliset menetelmät johdattelivat lapsia rukoukseen. Toiminnalliset menetelmät ja rukoushetkien sisältö olivat ikäryhmälle sopivia.

Avainsanat: spiritualiteetti, rukous, kristillinen kasvatusta, kokonaisvaltaisen kasvatus, osallisuus, alakouluikä.

ABSTRACT

Mäntynen, Salla. Prayer material to support the spirituality and involvement of the child. 63p, 1 appendices. Language: Finnish. Helsinki, autumn 2016. Diaconia University of Applied Sciences. Degree in Social Services, Option in Christian Youth Work. Degree: Bachelor of Social Services.

This thesis is a production with a purpose to design and produce a material of functional prayer moments to be used with children in ages 7-12 years. The aim of the prayer moments is to support children's spirituality, comprehensive growth and involvement. The production was implemented in collaboration with the child work of the Finnish Lutheran Mission and the material was tested in an event and in a camp held by the Finnish Lutheran Mission in spring and summer 2016.

The theoretical part of this thesis includes theory about children's development in the elementary school ages, supporting children's spirituality, Christian education and prayer. The theory was written according to the literature of these subjects. This theory gave the basis to designing of the prayer moments.

Themes of the prayer moment are giving thanks to God, intercession, telling your worries to God and confession. Each of the prayer moments contains functional methods to support children's comprehensive growth and to increase children's involvement.

According to the feedback, the prayer moments did increase children's involvement and the functional methods led children in the prayer. The functional methods and the content of the prayer moments were suitable to the age group.

Keywords: spirituality, prayer, Christian education, involvement, elementary school age.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 ALAKOULUIKÄINEN LAPSI	8
2.1 Alakouluikä	8
2.2 Alakouluikäisen lapsen kokonaisvaltainen kasvu	8
3 KOULUIKÄISEN LAPSEN SPIRITUALITEETTI JA SEN TUKEMINEN	13
4 KRISTILLINEN KASVATUS OSANA SPIRITUALITEETIN TUKEMISTA	16
4.1 Kristillisen kasvatuksen lähtökohtia	16
4.3 Osallisuus ja toiminnalliset menetelmät kristillisessä kasvatuksessa	20
5 RUKOUS OSANA SPIRITUALITEETIN TUKEMISTA	23
5.1 Rukous luterilaisessa kirkossa	23
5.2 Kouluikäisen lapsen rukous	24
6 LAPSET KANSANLÄHETYKSEN TOIMINNASSA	28
6.1 Aiheen valinta ja tavoitteiden asettaminen	28
6.2 Toimintaympäristönä Kansanlähetys	30
7 RUKOUSHETKIEN SUUNNITTELU	32
8 TOIMINNALLISEN RUKOUSHETKIAINEISTON TESTAAMINEN	36
8.1 Ensimmäinen rukoushetki: Kiitos Isä Taivaan	36
8.2 Toinen rukoushetki: Kuule Isä Taivaan pyyntö tää	37
8.3 Kolmas rukoushetki: Jumalan kämmenellä	39
8.4 Neljäs rukoushetki: Anna anteeksi	40
9 PALAUTE JA JOHTOPÄÄTÖKSET	43
9.1 Palaute	43
9.2 Johtopäätökset	46
10 POHDINTA	48
10.1 Työn eettisyys ja luotettavuus	48
10.2 Ammatillinen kasvuni opinnäytetyö prosessin aikana	49

LÄHTEET	52
LIITE Ohjeet rukoushetkien toteutukseen	57

1 JOHDANTO

Uskonto on oleellinen osa lapsen kokonaisvaltaista kasvatusta ja kasvun tukemista, koska se antaa vastauksia elämän tärkeimpiin kysymyksiin ja hengellisiin asioihin, joita erityisesti lapset ovat taipuvaisia pohtimaan ja ihmettelemään. Yksi kristillisen kasvatuksen tärkeimpiä tehtäviä on tukea lapsen identiteetin kehittymistä. (Halme 2010, 59; Luodeslampi 2013, 52.)

Taivaan Isä kuulolla – rukous lapsen spiritualiteetin ja osallisuuden tukemisessa on produktiivinen opinnäytetyö, jonka tuotoksena syntyi neljä alakouluikäisille lapsille suunnattua toiminnallista rukoushetkeä. Rukoushetkien sisältö ja toiminnalliset menetelmät on suunniteltu ikäryhmälle sopiviksi ja niissä on otettu huomioon lapsen kokonaisvaltain kasvu. Opinnäytetyön tuotoksena syntyneet rukoushetket tarjoavat lapsille tilanteita ja eväitä hengellisten asioiden pohtimiseen ja ihmettelyyn.

Rukoushetkien tavoitteena on tukea alakouluikäisen lapsen kokonaisvaltaista kasvua, spiritualiteettia ja osallisuutta. Ihanteellista olisi, että tuottamani rukoushetkiaineisto voisi tukea lapsen persoonallisuuden kehittymistä. Tavoitteena on myös, että rukoushetket tukisivat lapsen omaa hengellistä ja rukouselämää ja hänen suhdettaan Jumalaan turvallisena ja rakastavana Isänä.

Rukoushetket voivat myös olla lisäämässä lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Rukoushetkien teemat koskettavat alakouluikäisten lasten elämää ja saattavat saada aikaan hyvinkin syviä keskusteluja niin aikuisen ja lapsen välille, kuin lastenkin kesken. Näin aukeaa tilaisuuksia lapsen ja aikuisen kohtaamiselle kuin lasten keskinäiselle kohtaamiselle. Ne tarjoavat niihin osallistuville lapsille mahdollisuuden ja tilan tulla nähdyksi ja kuulluksi.

Opinnäytetyöni yhteistyötahona oli Suomen Evankelisluterilainen Kansanlähetys ja erityisesti Kansanlähetyksen juniorityö. Idea toiminnallisten rukoushetkien suunnittelusta tuli juniorityön vastaavalta. Tartuin ehdotukseen mielelläni, koska

aihe oli mielestäni mielenkiintoinen ja tärkeä ja halusin kokemusta tämän kaltaisen toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta.

Tämä kirjallinen työ sisältää teoriaa alakouluikäisen lapsen kokonaisvaltaisen kasvun tukemisesta, kristillisestä kasvatuksesta, lapsen spiritualiteetin tukemisesta ja rukouksesta. Teoriaosion jälkeen raportoin rukoushetkien suunnittelusta, toteutuksesta sekä rukoushetkiin osallistuneiden lasten ja aikuisten antamasta palautteesta ja rukoushetkien arvioinnista. Työn lopussa on liitteenä ohjeet jokaisen neljän rukoushetken pitämiseen.

2 ALAKOULUIKÄINEN LAPSI

2.1 Alakouluikä

Seurakunnissa 7-12-vuotiaiden lasten parissa tehtävää työtä on kutsuttu varhaisnuorisotyöksi. Terminä varhaisnuorisotyö ja varhaisnuoret ovat haastavia. Varhaisnuoret-termi määrittelee lapsuuden päättyneen, mutta tosiasiaassa peruskoulua käyvät lapset ovat vielä lapsia, varsinkin alakouluiässä. Suomen evankelis-luterilainen kirkko on viime vuosina alkanut kiinnittämään huomiota pitkän lapsuuden ja kasvurauhan tukemiseen ja alkanut puhumaan varhaisnuorten sijasta tytöistä ja pojista. (Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 8-9.) Käytän tässä työssä termiä alakouluikäiset, koska se kuvaa hyvin kyseistä ikäryhmää ja sen elämänvaihetta.

Alakouluikäisten lasten kasvussa tapahtuu suuria muutoksia lapsen ollessa murrosiän kynnyksellä. 7-vuotias elää täysin eri maailmassa, kuin 12-vuotias. Tämän vuoksi alakouluikäisten toiminta on jaettava useammalle ikäryhmälle, jotta siitä saataisiin kaikille sopivaa ja mielekästä. (Jansa 2010, 266.) 7-10-vuotiaiden kanssa on esimerkiksi hyvä olla pitkää lapsuutta tukeva ja vahvistava ote, mutta 11–12-vuotiaiden kanssa voi jo käsitellä alkavaan murrosikään ja itsenäistymiseen liittyviä asioita (Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 19).

Ensimmäisinä kouluvuosinaan lapsi on aktiivisimmillaan. Hän innostuu helposti uusista asioista ja oppii mielellään uutta. Kouluikäinen lapsi kaipaa toimintaa. Hän oppii parhaiten kokonaisvaltaisesti tekemällä ja kokemalla, leikkimällä ja liikkumalla. Kouluikäisille on usein mielekästä toimia samaa sukupuolta olevien kanssa. (Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 19.)

2.2 Alakouluikäisen lapsen kokonaisvaltainen kasvu

Lapsen kokonaisvaltaisen kasvun tukemisessa on otettava huomioon lapsen fyysinen, sosiaalinen, henkinen ja hengellinen kasvu ja niiden tukeminen. Ala-

kouluikäisen lapsen fyysistä kasvua tukevat muun muassa leikit, liikunta sekä askartelu ja muu käsillä ja omalla keholla tekeminen. Sosiaalisessa kasvussa olennaisia ovat lapsen ihmissuhteet ja vuorovaikutus perheenjäseniin, kavereihin ja muihin ihmisiin. Henkiseen kasvuun liittyvät muun muassa lapsen mielen-terveys, onnellisuus sekä itsetunnon kehittyminen. Lapsen hengellistä kasvua tukee yhteinen ja henkilökohtainen hartaus, hiljentyminen ja rukous. (Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 8-9)

Kouluiässä lapsen motorikka, ja erityisesti hienomotorikka, kehittyvät merkittävästi. Lapsi tekee mielellään omilla käsillään asioita, jotka vaativat hienomotorikkaa. Hänellä on luontainen tarve aktiiviseen toimintaan ja itse tekemiseen ja kokemiseen. (Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 24; Upton 2011, 96).

Lapsen oman aktiivisuuden lisääminen on tärkeää oppimisen ja kokonaisvaltaisen kasvun kannalta. Lapsen kehitystä ja uuden oppimista tuetaan parhaiten, kun lapsi saa tehdä itse ja olla aktiivisena toimijana. Myös liikkuminen ja leikkiminen ovat tärkeitä lapsen kehityksen kannalta. Kokemalla ja tekemällä lapsi laajentaa omaa tuttujen asioiden verkkoaan. Lapsen kanssa on hyvä opetella ja tehdä uusia asioita yhdessä. Lapsi oppii yhdessä tekemällä ja oppii pikkuhiljaa tekemään aiemmin yhdessä tehdyt asiat itsenäisesti. (Ahonen ym. 2006, 75; Upton 2011, 95–96.)

Luku- ja kirjoitustaito ovat yksiä merkittäviä taitoja, joita lapsi kouluiässä oppii ja kehittää. Luku- ja kirjoitustaidot avaavat lapselle uuden maailman. Lukutaidon ansioista lapsi voi päästä käsiksi suureen määrään uutta tietoa. Kirjoitustaito lisää itsensä ilmaisun mahdollisuutta ja nykypäivänä myös yhteydenpitoa esimerkiksi internetin välityksellä. Kirjoitustaidon kehittyessä se voi auttaa ja parantaa lapsen muistia, hahmotuskykyä ja ajatusten selkeyttämistä tai purkamista. Luku- ja kirjoitustaidon myötä lapsen tavat ja mahdollisuudet olla aktiivinen osallistuja sosiokulttuurisessa maailmassa lisääntyvät. (Upton 2011, 99.)

Koulun aloituksen myötä lapsen elämään tulee paljon suuria muutoksia ja uusi- en asioiden oppimista. Näiden kautta lapsen tieto ja ymmärrys ympäröivästä maailmasta lisääntyy. (Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 18.) Lapsen elin-

piiri laajenee myös kodin ulkopuolelle, vaikka oma perhe ja koti ovat edelleen tärkeitä. Ystävien merkitys lisääntyy sekä ymmärrys ystävyssuhteista ja ryhmään kuulumisesta kehittyy, mitä lähemmäksi lapsi kasvaa murrosikää. (Kallioniemi 2010, 130–131; Upton 2011, 90.) Sosiaalisten suhteiden ja ystävyssuhteiden merkityksen lisääntyminen voi tuoda lapsen elämään myös ikäviä asioita, kuten kiusaamista, syrjintää ja ryhmästä ulkopuolelle jäämistä (Upton 2011, 105).

Alakouluikäinen lapsi saa uusia sosiaalisia suhteita ja sosiaalisen kanssakäymisen kokemuksia ja oppii muun muassa ryhmässä toimimisen taitoja, kuten toisten kuuntelemista, huomioon ottamista jakamista ja oman vuoron odottamista. Kouluiän aikana lapsen kyky asettua toisen ihmisen asemaan kehittyy ja lapsi alkaa ymmärtämään, että muilla ihmisillä voi olla erilaisia ajatuksia, tietoa, tunteita ja uskomuksia. (Ahonen ym. 2006, 82, 109; Upton 2011, 90, 102.)

Kouluikäisen lapsen kehityksen keskiössä on minäkuvan sekä itsetunnon kehittyminen. Lapsi kiinnittää huomiota siihen mitä hän osaa ja mistä hän pitää ja perustelee tekojaan tunteillaan ja persoonallisuudellaan. (Kallioniemi 2010, 131.) Muiden ihmisten mielipiteillä ja sanomisilla on yhä enemmän vaikutusta omaan minäkuvaan ja itsetuntoon, ja niiden vaikutus kasvaa mitä vanhemmaksi lapsi tulee. Minäkuvan ja itsetunnon perusta on kehittynyt jo varhaislapsuudessa, mutta kouluiässä ne vahvistuvat. Kouluikäinen lapsi on herkkä muiden antamalle palautteelle ja se vaikuttaa hänen minäkuvaansa. Tämä ikä on otollista aikaa itsetunnon kohotukselle tai murtumiselle ja sen vaikutukset saattavat ulottua aina aikuisikään saakka. (Kinnunen 1997, 120–122.) Positiivinen minäkäsitys, onnistumisen kokemukset ja hyväksytyksi tuleminen ovat oleellisia lapsen kehityksen ja psyykkisen hyvinvoinnin kannalta (Ahonen ym. 2006, 71).

Lapsi oppii nimeämään ja ilmaisemaan tunteitaan ja oppii löytämään syitä tunteilleen. Tämä mahdollistaa paremmin lapsen tunteiden läpikäymistä ja käsittelyä. Niiden kehittymisessä on tärkeää, että lapselle tarjotaan mahdollisuuksia sanoittaa ja puhua tunteistaan. (Ahonen ym. 2006, 106.)

Kouluikä on lapselle hengellisen kasvun aikaa. Hän joko kasvaa kohti yksilöllistä ja henkilökohtaista hengellistä elämää, tai hengellisyys ja uskonto jäävät hänen lapsuuteensa, eikä ikään kuin kasva lapsen mukana. Lapsi tarvitsee tilaa miettiä avoimessa ilmapiirissä hengellisyyteen liittyviä kysymyksiään. Rukous, uskonnolliset traditiot, kertomukset ja rakkaudellinen, hyväksyvä ilmapiiri tukevat lapsen hengellistä kasvua, kun hän etsii omaa hengellisyyttään. (Jokela 2015, 25.)

Alakouluikäinen lapsi ymmärtää jo synnin ja siitä saattaa tulla jopa liian suuri osa lapsen uskoa, jos lapsi pyrkii olemaan mahdollisimman hyvä, jotta kelpaisi Jumalalle ja vanhemmilleen. Lapsen moraalin taju kehittyy alakouluiässä ja hän ymmärtää yhä paremmin syy- ja seuraussuhteita. Lapsi saattaa odottaa, että hyvästä aina palkitaan ja pahasta rangaistaan, joten hänen voi olla vaikea ymmärtää Jumalan anteeksiantoa myös lapsen mielestä hyvin pahoista teoista. Lapsi kokee epäonnistumiset raskaina ja saattaa tuntea helposti syyllisyyttä. Lapselle tulee painottaa, ettei kukaan ihminen ole täydellinen ja että Jumala tietää sen ja hyväksyy ja rakastaa ihmisiä epätäydellisinä. (Kinnunen 2011, 32; Pruuki 2010, 228–229.)

Alakouluikäisen lapsen jumalakuva alkaa muuttua ja hän alkaa pikku hiljaa ymmärtämään enemmän ja enemmän Jumalan henkisiä piirteitä. Lapsen ajattelu ja tulkinta on kuitenkin yhä konkreettista ja se vaikuttaa myös hänen jumalakuvaansa ja tulkintaansa hengellisistä asioista (Pruuki 2010, 228). Lapsi alkaa myös kyseenalaistaa uskoaan ja Jumalan olemassaoloa. Lapselle ei enää riitä se, että joku toinenkin uskoo, vaan hänen on saatava tehdä oma valintansa uskostaan. Koulussa lapsi saattaa saada opetusta, joka on ristiriidassa Raamatun kanssa ja hänelle selviää viimeistään koulussa myös se, etteivät kaikki usko Jumalaan. Nämä asiat saattavat saada lapsen uskon kriisiin. Lapsi tarvitsee yhä enemmän faktaperäistä opetusta uskosta ja Raamatusta, jotta hän pystyy perustelemaan itselleen uskonsa. Lapsen ajatusten kehittyessä hänelle tulee suuria kysymyksiä myös uskoon liittyen ja hänen on tärkeää saada vastauksia kysymyksiinsä saadakseen rauhan uskonsa ja ajatustensa kanssa. (Kinnunen 2011, 34–35.)

Murrosiän kynnyksellä lapset ajattelevat uskon asioita, mutta eivät välttämättä osaa tai halua puhua niistä kenenkään kanssa. Lapsen asenteet uskomista kohtaan saattavat muuttua kielteisimmiksi ja välinpitämättömämmiksi. Murrosiässä lapsen usko usein joko syvenee ja tulee henkilökohtaisemmaksi tai lapsi saattaa vieraantua uskosta. Murrosikäisen uskoon, ja elämään muutenkin, vaikuttavat paljon kaverit ja muut ihmiset ympärillä. Murrosikäisen voi olla vaikeaa tunnustaa uskovansa Jumalaan ja elää uskonsa mukaan, jos hänen kaveripiiristään ei löydy muita uskovia. Hän tarvitsee hyväksytyksi tulemisen tunnetta ja sitä, että häntä ymmärretään, joten ilman hyvää itsetuntoa ja vahvaa pohjaa usko saattaa jäädä pois murrosikäisen elämästä ainakin jossain määrin tai joskin aikaa. (Kinnunen 2011, 36–42.)

3 KOULUIKÄISEN LAPSEN SPIRITUALITEETTI JA SEN TUKEMINEN

Spiritualiteetti on ihmiselle kuuluva luontainen ominaisuus, jota tulee kunnioittaa ja tukea. (Luodeslampi 2013, 52)

Kokonaisvaltaisessa kasvatuksessa lapsen spiritualiteetti nähdään olevan lapsessa valmis ominaisuus, joka muovautuu ja jäsentyy jatkuvasti koko lapsen elämän ajan. (Kallioniemi 2010, 176.) Spiritualiteetin määritelmää käytetään kuvaamaan hengellistä elämää ja erityisesti sen kokemuksellista ulottuvuutta kuten rukousta, mietiskelyä ja ihmisen sisäistä uskonnollista maailmankuvaa. (Kotila 2003, 13–16.)

Spiritualiteetin tutkija David Hay on määritellyt spiritualiteetin tarkoittamaan sitä, että tiedostaa elämässä olevan muutakin kuin arkitodellisuus. Se on herkkyyttä nähdä jokapäiväisissä asioissa syvempiä merkityksiä. (Ubani 2003, 15-17.) Lapset eivät erottele hengellisiä asioita muista elämän osa-alueista, vaan heille kaikki on samaa todellisuutta (Nye 2009, 73). Vaikka spiritualiteetti liitetäänkin useimmin uskonnolliseen kontekstiin, voi ihminen silti olla joidenkin näkemysten mukaan spirituaalinen olematta uskonnollinen tai toisin päin (Tirri 2004, 120).

Uskonto ja spiritualiteetti ovat käsitteinä hyvin lähellä toisiaan, mutta spiritualiteetti nähdään olevan henkilökohtaisempi, positiivisempi ja syvällisempi käsite ja asia, kuin uskonto. Merkittävät tapahtumat, kuten kuolema, suru, syntymä, juhla, rakkaus, epäonnistuminen tai suuri onnistuminen saattavat herkistää lapsen spiritualiteetille. Laulaminen, piirtäminen ja maalaaminen voivat myös esimerkiksi auttaa lapsen spirituaalista herkistymistä tai sen huomaamista. David Hay näkee, että lapsilla on jopa paremmat lähtökohdat päästä yhteyteen oman spiritualiteettinsa kanssa ja kokea asiat spirituaalisesti. Syyksi hän määrittelee sen, että lapset ovat olleet aikuisia lyhyemmän ajan ilmapiirissä, joka väheksyy uskonnollisia arvoja. (Tirri 2004, 126; Ubani 2003, 15–17, 21.)

Siitä, onko uskonto tai hengellisyys osa lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia, on olemassa kaksi näkemystä. Toisen näkemyksen mukaan uskonto on haitallista lapselle ja lapsen on saatava itse valita mihin uskoo. Toisen näkemyksen mukaan usko ja hengellisyys on osa lapsen kokonaisvaltaisuutta ja on hyväksi lapsen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. (Halme 2012.) Spiritualiteetti tuo uskontokasvatukselle vapauttavan ulottuvuuden. Lapsen spiritualiteetin tukeminen on uskonnon tyrkyttämisen vastakohta. Sen tarkoituksena on saada lapsi vapautuneeksi käyttämään omaa mielikuvitustaan, herkistymään elämän mysteereille ihmettelyn ja ihailun kautta. Spiritualiteetti avaa mahdollisuuksia auttaa lapsia tutustumaan omaan identiteettiinsä. Lapsen tärkeimpiä spirituaalisia kysymyksiä on kuka minä olen, mihin minä kuulun ja mikä on elämäni tarkoitus. Spirituaalisen elämän keskeisiä tavoitteita on löytää vastauksia juuri näihin kysymyksiin. (Tirri 2004, 129–130.)

Useilla lapsilla on uskonnollisia ja spirituaalisia kysymyksiä, jotka vaikuttavat heidän arkikäyttäytymiseensä (Kallioniemi 2010, 179.) Uskonto on täynnä mysteereitä ja siksi ihmettely onkin hengellisyyden ydintä. Lapsille on luontaista ihmetellä erilaisia asioita, joten he ovat todella eteviä ja hyviä myös hengellisten asioiden ihmettelystä. (Luodeslampi 2013, 46.) Lapsilla on kyky pohtia omaan jumalasuhteeseensa ja uskoonsa liittyviä asioita ja antaa itse vastauksia perimmäisiin kysymyksiin. Lapsille ei aina tarvitse antaa valmiita vastauksia. Heiltä voi kysyä mitä he itse ajattelevat asiasta tai heidän kanssaan voi yhdessä pohtia vastauksia. Aikuisen on myös hyvä tunnustaa tietämättömyytensä. Tällöin lapsi oppii, ettei aikuinenkaan aina tiedä kaikkea ja että elämässä on asioita, joita ei voi ymmärtää tai selittää nopeasti. (Simojoki 2010, 69–70, 81.)

Lapsen luontainen utelias ja ihmettelevä hengellisyys kuihtuu, jos se sivuutetaan tai torjutaan, tai jos lapsen kysymyksille ei anneta tilaa tai niihin annetaan ainoastaan aikuisen omat, valmiit käsitykset vastauksina. Lasten ajattelutapaa ei ole tarkoitus muokata aikuisten mallien mukaisiksi, vaan tarkoituksena on ymmärtää miten lapsi ajattelee ja kokee. On tärkeää, että lapsi kokee, että hänen kysymyksensä on tullut hyväksytyksi. (Luodeslampi 2013, 47–48.) On myös tärkeää kunnioittaa, tukea ja vahvistaa lapsen herkkyyttä ja kykyä ymmärtää

sanatonta ja symbolista pyhää antamalla lapselle tilaa ja mahdollisuuksia hiljentymiseen, ihmettelyyn, kyselemiseen ja pohdintaan (Ubani 2010, 42).

Vaikka lapsen omalle tulkinnalle annetaan tilaa ja sitä arvostetaan ja otetaan vakavasti, ei tämä tarkoita sitä, etteikö lapselle voisi myös opettaa ja valaista kristinuskon sisältöjä. Aikuisen tuki ja läsnäolo eivät kuitenkaan ole turhia tai huonoja asioita. Lapsi saattaa ymmärtää jotkin asiat väärin, ja aikuisen on hyvä oikaista lapsen mahdollisia pelkoa herättäviä tai lasta rajoittavia käsityksiä ja mielikuvia. (Simojoki 2010, 81; Puustjärvi 2010, 164.)

Lapsi saa lähtökohdat uskoonsa kotoa. Vanhempien suhtautuminen uskon asioihin ja hengellisyyteen vaikuttaa myös lapsen suhtautumiseen. Lapsen suhde vanhempiinsa ja vanhempien kyky osoittaa rakkautta lapselleen, vaikuttavat paljon siihen, millaisen kuvan lapsi saa Jumalasta. Jos lapsi ei saa vanhemmiltaan hellää, hyväksyvää ja turvallista rakkautta, on hänen vaikea saada oikeanlaista kuvaa rakastavasta Jumalasta. Lapsen on kuitenkin helpompi oppia luottamaan Jumalaan, jos hän pystyy luottamaan vanhempiinsa ja jos hän huomaa vanhempiensakin turvaavan Jumalaan. (Kinnunen 2011, 22–23; Pruuki 2010, 224.)

Kinnusen (2011, 31–32) mukaan kouluaan aloittavan lapsen on helpompi uskoa Jumalaan, jos hän on saanut opetusta kristillisistä asioista lapsuutensa aikana. Kinnusen mukaan joskus lapselle riittää, että hänellä on lähellään yksikin aikuinen, joka elää avoimesti uskoaan todeksi ja näyttää esimerkkiä lapselle. Holm (2004, 32) kuitenkin toteaa, että lapsella saattaa myös olla uskontoa kohtaan negatiivisia ja kieltäviä tunteita, jos uskosta ja Jumalasta on opetettu ja puhuttu pakottavaan tai uhkailevaan sävyyn.

4 KRISTILLINEN KASVATUS OSANA SPIRITUALITEETIN TUKEMISTA

4.1 Kristillisen kasvatuksen lähtökohtia

Jeesus antoi käytöksellään mallin siitä, miten keskeisellä paikalla lasten tulisi olla seurakunnassa. Tähän liittyen, Raamatussa on muun muassa seuraavat kolme kohtaa, joissa Jeesus oli tekemisissä lasten kanssa. Ensimmäisenä kohtaa, jota kutsutaan lastenevankeliumiksi:

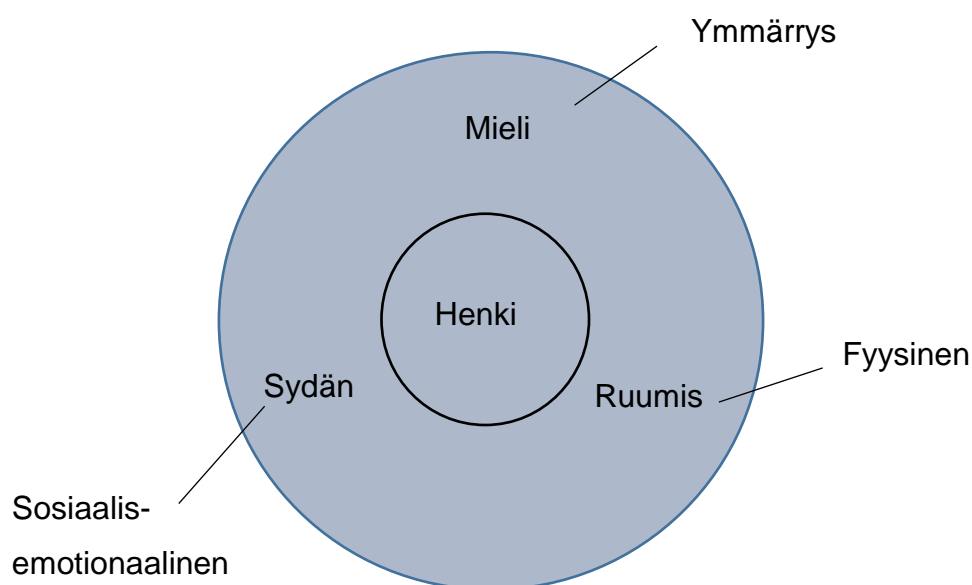
Jeesuksen luo tuotiin lapsia, jotta hän koskisi heihin. Opetuslapset moittivat tuojia, mutta sen huomattessaan Jeesus närkästyi ja sanoi heille: ”Sallikaa lasten tulla minun luokseni, älkää estäkö heitä. Heidän kaltaistensa on Jumalan valtakunta. Totisesti: joka ei ota Jumalan valtakuntaa vastaan niin kuin lapsi, hän ei sinne pääse.” Hän otti lapset syliinsä, pani kätensä heidän päälleen ja siunasi heitä. Mark.10:13–16.

Näillä sanoilla Jeesus osoitti, että hänen luokseen ovat oikeutettuja tulemaan niin lapset kuin aikuisetkin. Toisena on kohta Matteuksen evankeliumista (Matt.8:1-7), jossa opetuslapset kiistelevät siitä, kuka heistä on taivasten valtakunnassa suurin ja Jeesus nostaa heidän keskelleen lapsen ja kehottaa heitä ottamaan lapsesta ja lapsen uskosta mallia. Jeesus näyttää jälleen arvostuksensa lapsia kohtaan. Tästä kohdasta voidaan ymmärtää myös, etteivät kristinuskon sisällöt ole lapsille liian vaikeita ymmärtää, vaan päinvastoin Jeesus asetti lapsen uskon esimerkiksi muille. Kolmantena kohta, jossa Jeesus tekee ruokkimisihmeen pienen pojan eväillä. Tässä kohdassa Jeesus näyttää, että pienestä voi tulla suurta ja että lapsilla on tärkeä paikka Jumalan valtakunnan työssä ja Jumala käyttää heitä. (Luumi 2010, 215–216; Salmensaari 2004, 218–219.)

Kristillinen ihmiskäsitys on oleellinen osa kristillisen kasvatuksen perustaa. Kristillisen ihmiskäsityksen mukaan ihminen on Jumalan kuva ja sen tähden arvokas, jolloin ihmisen arvo ei perustu esimerkiksi hänen sosiaaliseen asemaansa tai siihen mitä hän osaa ja mitä ei. Tämä ihmiskäsitys ohjaa kristillistä kasvatus- ja sitä, miten kasvattaja kohtaa ja kohtelee lasta. Kristillinen ihmiskäsitys painottaa yksilöllisyyttä eli ei aseta tarkkoja raameja sille, millaiseksi lapsen tulisi

kasvaa Jumalan kuvana, koska jokainen ihminen heijastaa omalla ainutlaatuisella persoonallaan Jumalan ääretöntä persoonaa. (Puolimatka 2008, 15–17; Puolimatka 2010, 21–23.) Koska lapsi on Jumalan kuvaksi luotu, voi kristillinen kasvatus rohkaista lasta elämään ja olemaan oma itsensä ja kasvamaan lähemmäksi sitä kuvaa, joksi Jumala on hänet tarkoittanut (Halme 2013, 38). Kristillinen kasvatus ei siis tuo lapsen elämään mitään vierasta, vaan tukee lapsen kokonaisvaltaista kasvua Jumalan kuvana, joka hän jo on (Halme 2010, 64).

Lasse Halme (2013, 32–35) käyttää amerikkalaisen Stephen R. Coveyn näkemystä kuvatessaan kokonaisvaltaista ihmiskuvaa. Halme kuvaa sitä ympyrällä, jonka kehällä ovat ruumis, sydän ja mieli. Ruumis kuvaa ihmisen fyysistä olemusta, sydän tunne-elämää ja tahtoa ja mieli ihmisen ymmärrystä ja tietoista aivotoimintaa. Kaiken keskiössä on henki, joka sitoo kokonaisuuden yhteen ja tekee ihmisestä ihmisen. Henkeen liittyy ihmisen identiteetti, spiritualiteetti ja omatunto. Halmen mukaan kokonaisvaltaisen ihmiskäsityksen mukaan henkinen ja hengellinen ulottuvuus ihmisessä liittyvät erottamattomasti toisiinsa ja kristillisessä kasvatuksessa juuri näiden ulottuvuuksien tukeminen on olennaista. Nämä kaikki puolet ihmisessä liittyvät yhteen, vaikka ihmistä voidaankin tarkastella jostakin tietyistä näkökulmasta.

KUVIO 1. Kokonaisvaltainen ihmiskuva (Halme 2010, 57).

4.2 Kristillinen kasvatus osana kokonaisvaltaisen kasvun tukemista

Uskonto liittyy elämän tärkeimpiin kysymyksiin ja saa siksi olennaisen paikan kokonaisvaltaisessa kasvatuksessa. Kristillisen kasvatuksen tärkeimpiä tehtäviä on tukea ihmisen ytimen, eli hengen, identiteetin kehittymistä. Tähän liittyvät olennaisesti arvot sekä elämän tarkoitus ja mielekkyys. Myös omatunto ja moraalintaju kehittyvät ihmisen ytimessä ja niiden tukeminen ja kehittyminen ovat ihmiselle erittäin tärkeitä. (Halme 2010, 59.) Kristillinen ympäristö voi tuoda lapsen elämäänsä asioita, jotka tukevat lapsen positiivista kasvua ja mielenterveyttä. Muun muassa yhteisöllisyys, rajojen asettaminen, läheisyys, turvallisuus, selkeämpi elämäntavot, toistuvat rutiinit ja terveelliset elämäntavat ovat yleisiä kristillisessä ympäristössä. (Kallioniemi 2010, 180; Puustjärvi 2010, 162.)

Kristillinen kasvatus on kristillisiin arvoihin ja lähtökohtiin sitoutunutta vuorovaikutuksellista kasvatusta, jonka yhtenä tavoitteena on opettaa ja tuoda kristillisen uskon sisällöt lapselle tutuksi. Kasvatuksen kristillisyyden ei määräydy osallistujien kristillisyyden mukaan, vaan sen mukaan, että kasvatuksen periaate on kristillinen. Kristillisellä kasvatuksella pyritään tukemaan lapsen kokonaisvaltaista kasvua, eli niin sanottua hengellistä ja inhimillistä puolta lapsessa. (Kallioniemi 2004, 52–53; Muhonen & Tirri 2008, 64-67, 77-79.)

Raamatunkertomusten kertominen on olennainen osa kristillisen kasvatuksen hengellistä puolta. Lapselle kerrotaan muun muassa millaisia asioita Raamatussa sanotaan Jumalasta, mitä hän on tehnyt ja tekee. Toinen oleellinen osa on kristillisten perinteiden ja tapojen opettaminen lapselle. Näihin kuuluvat muun muassa kirkkovuoden sisältö, jumalanpalvelukset, rukous ja hengelliset laulut. Lapsi saa kokemuksia näihin tapoihin ja perinteisiin osallistumisesta ja hänelle kerrotaan niiden merkityksestä kristityn elämässä. Kolmantena osana kristillisen kasvatuksen hengellistä puolta on tarjota lapselle kokemus turvallisesta ja rakastavasta Jumalasta ja sitä kautta rohkaista lasta luottamaan Jumalaan kaikilla elämänsä osa-alueilla. Lapselle tarjotaan mahdollisuus luottamussuhteeseen, joka kantaa häntä läpi hänen elämänsä ja antaa toivon tule-

vaisuudesta. Lasta rohkaistaan turvaamaan Jumalaan ja olemaan Häneen yhteydessä. (Muhonen & Tirri 2008, 77–79.)

Inhimillisen kasvun tukemiseen kuuluu lapsen eettis-moraalinen kasvatusta. Lapselle opetetaan sekä tiedon että toiminnan kautta mikä on oikein ja väärin ja tuetaan hänen kasvuaan kohti hyvää. Kristillisen etiikan taustalla ovat Raamasta löytyvät rakkauden kaksoiskäsky sekä kultainen sääntö. Toisena osana alueena kristillisen kasvatuksen inhimillistä puolta on lapsen perustarpeista huolehtiminen ja lapsen huomioiminen ja kohtaaminen arvokkaana yksilönä ja omana itsenään. Rakkauden ja hyväksynnän välittäminen lapselle on tärkeää. (Muhonen & Tirri 2008, 79–81.)

Lapset ovat herkkiä tulkitsemaan tilanteita ja ottamaan niistä vaikutteita omaan tunnemuistiinsa, joten kristillistä uskoa välitettäessä ympäristöllä ja tradition välittäjällä on merkittävä rooli. Oppimistilanteessa ympäristön rauhallisuus, mielekkyys, turvallisuus, kuten samoin levottomuus, turvattomuus tai häiritsevät elementit saattavat saada lapsessa aikaan tunnereaktioita, jotka hän helposti yhdistää käsiteltävään asiaan. (Holm 2004, 30–31.)

Samoin välittäjän asemassa olevan henkilön suhtautuminen asiaan vaikuttaa siihen miten lapsi sen kokee. Auktoriteettiasemassa oleva välittäjä jättää käsiteltävään asiaan tai kokemukseen oman jälkensä. Holm esittelee artikkelissaan kolme erilaista välittäjätyyppiä; Epävarma, liian varma ja varma. Epävarma välittäjä välittää traditiota ainoastaan verbaalisesti ja hänen suhtautumisensa siihen on negatiivinen ja epävarma. Liian varman välittäjän lähestymistapa taas on pakottava ja uhkaileva. Hän vaatii lasta omaksumaan opettamansa asiat samalla tavalla, kuin on itse asiat omaksunut. Varma välittäjä välittää traditiota kokonaisvaltaisesti ja ennen kaikkea omalla esimerkillään ja positiivisella suhtautumisellaan traditiota kohtaan. Hän antaa lapselle tilaisuuksia osallistua uskonnollisiin toimituksiin ja aktiviteetteihin ja antaa tämän itse luoda omat tunnesiteensä hengellisiin asioihin. (Holm 2004, 31–32.)

Simojoen (2010, 80–81) mukaan lapsi tarvitsee uskonnollista tietoa ja käsitteitä kyetäkseen pohtimaan ja keskustelemaan uskoon ja uskontoon liittyvistä asiois-

ta. Hänen mukaansa lapsi voi osallistua teologiseen keskusteluun sitä itsenäisemmin, mitä tutumpaa uskonnollinen käsitemaailma ja uskonnolliset käsitteet hänelle ovat. Holmin (2004, 27–29) mukaan alakouluikäisen lapsen on kuitenkin vielä vaikea ymmärtää uskontoon liittyviä abstrakteja ja teologisia käsitteitä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö uskonto voisi tulla lapselle tutuksi. Lapsi pääsee sisälle uskontoonsa kertomusten, laulujen, rukouksen ja muun toiminnan kautta. Luodeslampi (2013, 48) puolestaan toteaa, ettei lapsi tarvitse abstrakteja käsitteitä ymmärtääkseen hengellisiä asioita ja uskonnon sisältöjä. Lapsella on oma käytännöllinen käsitteistönsä ja hänen teologiansa on yhtä konkreettista kuin hänen ajattelunsakin. Rohkaisemalla lasta kyselemään ja ihmettelemään ja antamalla lapsen kysymyksille tilaa ja huomiota, lapsi voi päästä hyvinkin syvälle hengellisessä ja teologisessa ajattelussa ja pohdinnassa.

4.3 Osallisuus ja toiminnalliset menetelmät kristillisessä kasvatuksessa

Osallisuuden kokemukset ja vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa ovat avainasemassa lapsen persoonallisuuden ja luovuuden muodostumisessa. Nämä ominaisuudet kehittyvät erityisesti kahden ensimmäisen vuosikymmenen aikana. Ihmisen kokemus osallisuudesta omaan elämään, varmuus joukkoon kuulumisesta sekä kokemus kyvykkyydestä vaikuttaa ympäröivään maailmaan, ovat merkittäviä hyvälle mielenterveydelle. Samoin osattomuuden tunne omasta elämästä sekä ulkopuolisuus eristävät ihmisen omasta itsestään sekä muista ihmisistä ja aiheuttavat mielenterveyden häiriintymistä. (Mäkelä 2011, 13–14.)

Osallistuvan vuorovaikutuksen tilanteet muokkaavat lapsen minuutta. Lapsen minuus muodostuu kokemuksista, joissa hän on vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Kokemukset joko tukevat ja vahvistavat tai heikentävät lapsen erityisyyden ja arvokkuuden tunnetta. Lapsi peilaa itseään vuorovaikutustilanteissa. Hän huomaa joko tulleen kohdatuksi ja arvostetuksi tai sivuutetuksi. Molemmat kokemukset jättävät pienen tai suuren jäljen lapsen persoonallisuuden kehittymiseen. (Kallioniemi 2010, 181; Mäkelä 2011, 16–17.)

Jos lapsi tulee kuulluksi ja osallistetuksi, on hänellä paremmat lähtökohdat rohkaistua ilmaisemaan näkemyksiään ja ajatuksiaan, mikä nostaa hänen itsetuntoaan. Lapsella on paljon ajatuksia, joista aikuisella ei ole tietoaakaan. Lapsen kuuleminen rikastuttaa myös aikuista ja tekee lapsen itsetunnolle ja merkityksen tunteelle todella hyvää. (Kallioniemi 2010, 174.)

Yhdessä tekeminen ja oman jäljen jättäminen antavat lapselle kokemuksen siitä, että hän voi vaikuttaa ympärillään olevaan maailmaan ja että hän on merkittävä osa sitä. Lapsen kehitykselle ja itsetunnolle on tärkeää, että lapsi saa olla mukana aktiivisena toimijana ja että hän ja hänen panoksensa tulee hyväksytyksi. (Mäkelä 2011, 19.)

Halmen (2013, 32–35) esittelemän kokonaisvaltaisen ihmiskuvan mukaan ihmisen identiteetti ja spiritualiteetti ovat ihmisen ytimessä ja niihin päästään käsiksi ulompien kerrosten, ruumiin, sydämen ja mielen kautta. Tässä avuksi tulevat toiminnalliset ja havainnollistavat menetelmät, jotka auttavat lasta kokemaan ja ymmärtämään hengellisiä asioita ja liittämään niitä omaan elämäänsä.

Kristinuskko sisältää monia vaikeasti ymmärrettäviä asioita, joiden omaksumiseen ei riitä pelkkä teorian tieto. Erityisesti kristillisten tapojen, kuten jumalanpalveluselämän ja rukouksen, omaksumisessa toiminnallisuus, eli itse kokeileminen, kokeminen ja tekeminen, ovat välttämättömiä. Toiminnallisuus lisää lapsen osallisuutta ja ryhmään kuulumisen tunnetta. (Räsänen 2008, 299.)

Toiminnallisten oppimismenetelmien tärkein ominaisuus on niiden konkreettisuus. Toiminnallisesti oppiminen tapahtuu kokeilemalla, tekemällä ja osallistumalla. Se auttaa oppijaa, lasta, sisäistämään opetetun asian ja liittämään sen omaan elämäänsä. Toiminnalle tulee aina asettaa tavoite, muuten se jää helposti vain toiminnaksi ilman sen kummempaa tarkoituksellisuutta. Toiminnan tavoitteen mukaan voidaan suunnitella toiminnallinen menetelmä, joka tukee tavoitteen saavuttamista ja täyttymistä. (Räsänen 2008, 299.)

Kasvattaja voi asettaa jokaiselle kasvatustilanteelle tavoitteen, mutta ei voi ennalta tietää tai määritellä, miten lapsi tilanteen kokee ja miten se koskettaa lasta. Lapsi voi oppia ja oivaltaa tilanteesta myös jotain sellaista, mitä kasvattaja ei itse edes osannut ajatella. Kasvatustilanteet ja niissä käsiteltävä sisältö voivat koskettaa jokaista siihen osallistuvaa lasta eri tavoin. Kun kasvatus on monipuolista, on sen mahdollista koskettaa lapsia eri tavoin ja tukea lapsen kokonaisvaltaisuutta. (Ubani 2010, 46–49.)

5 RUKOUS OSANA SPIRITUALITEETIN TUKEMISTA

Rukous on tie lapsen spirituaalisten lahjojen ruokkimiselle. – – Lapsen opettaminen rukoilemaan on spiritualiteettikasvatusta, jossa lapsi saa välineitä sekä henkilökohtaisen sisäisen elämänsä hoitamiseen että yhteisön jäseneksi tulemiseen ja sen tradition jatkamiseen (Tirri 2007).

5.1 Rukous luterilaisessa kirkossa

Luomiskertomuksessa kerrotaan, että Jumala loi ihmisen omaksi kuvakseen. Jumala loi ihmisen, jonka kanssa voi olla yhteydessä ja molemmin puoleisessa vuorovaikutuksessa. Ihminen on Jumalan kuva ja niin ollen luotu olemaan suhteessa Jumalaan, toisiin ihmisiin ja luomakuntaan. Koska Jumala on persoona, voi ihminen olla yhteydessä häneen. (Porkka & Valtonen 2016, 85.)

Rukouksesta sanotaankin, että se on sydämen puhetta Jumalalle. Rukouksessa ihminen tulee kaikkivaltiaan Jumalan eteen. Rukous on ihmisen ja Jumalan vuorovaikutusta. Jumala on koko ajan jokaisen kanssa ja näkee meidät joka hetki. Jumala myös kuulee meitä ja rukouksessa Jumalalle voi puhua ja hän puhuu meille. Rukouksen tulisi olla ihmiselle yhtä tärkeää ja luonnollista, kuin hengittäminen. (Katekismus 2009, 107.)

Rukouksessa voimme ylistää Jumalan suuruutta ja kaikkivaltiutta ja kunnioittaa häntä, kiittää häntä kaikesta mitä olemme saaneet, pyytää häneltä apua ja siunausta itsellemme ja toinen toisillemme. Rukouksessa voimme myös tunnustaa syntimme ja pyytää niitä anteeksi. Voimme rukoilla valmiita rukouksia, kuten Isä meidän -rukousta, tai vapaasanaisia sydämestämme nousevia rukouksia. Jumalaa voi rukoilla yksin tai yhdessä muiden kanssa. Toisen ihmisen puolesta rukoilemista kutsutaan esirukoukseksi. (Katekismus 2009, 107.)

Isossa katekismuksessa Luther (i.a, 110-112) kehottaa ihmisiä rukoilemaan kuuliaisuudesta Jumalaa kohtaan, mutta ei kuitenkaan tyhjänä suorituksena,

vaan aitona sydäimestä kumpuavana rukouksena. Luther innostaa ihmisiä rukoukseen vetoamalla Jumalan antamiin lupauksiin rukouksesta:

Ja avuksesi huuda minua hädän päivänä, niin minä tahdon auttaa sinua – —. Ps. 50:15

Anokaa, niin teille annetaan; etsikää, niin te löydätte; kolkuttakaa, niin teille avataan. Sillä jokainen anova saa, ja etsivä löytää ja kolkuttavalle avataan. Matt. 7:7-7

Lutherin (i.a, 112) opetuksen mukaan ei pidä väheksyä omia rukouksiaan vaan rukoilla luottaen Jumalan antamiin lupauksiin.

Jumalalla on valta tehdä asiat oman tahtonsa mukaan eikä hän tarvitse siihen ihmisen lupaa. Kuitenkin hän on luonut maailman, jossa ihminen on persoona, jolla on oma tahto ja oma mieli ja ihminen voi olla puhutteluyhteydessä Luojaansa kanssa. Jumala on näin säätänyt ja tahtoo, että ihminen on yhteydessä häneen. Jumala haluaa toimia ihmisen kautta ja ihmisen kanssa. (Jolkkonen 2003, 98.)

Luukkaan evankeliumin 11. luvun alussa opetuslapset pyytävät Jeesusta opettamaan heille, miten heidän tulisi rukoilla. Jeesus opetti heille Isä meidän -rukouksen. Isä meidän -rukouksella Jeesus opetti opetuslapsilleen, minkälaisia elementtejä rukouksen tulisi sisältää. Samalla hän ilmaisi sen, ettei valmiin rukouksen rukoileminen ole heikon uskon merkki. (Häyrynen 2003, 260–261.)

5.2 Kouluikäisen lapsen rukous

Rukous on ihmisen tapa olla yhteydessä Jumalaan. Asiantuntijoiden mukaan vakaat ja pysyvät kiintymyssuhteet ovat lapsen kasvuun välttämättömiä. Jos lapsi saa tutustua Jumalaan turvallisesti omaan tahtiin ja oppii rukouksen mielekkyyden ja rukoilee itsenäisesti, voi hänellä kehittyä tämän kaltainen luottamus- ja kiintymyssuhde Jumalaan, joka voi tuoda lapselle turvaa esimerkiksi silloin, kun vanhemmat eivät ole lähellä. Lapsi oppii turvautumaan Jumalaan elämässään ja saa siitä turvaa ja pysyvyyttä elämäänsä, joka kantaa häntä

muutosten keskellä ja vaikeinakin aikoina. (Kantola 2004, 116–117; Lindfors 2008, 274.)

Rukous vahvistaa lapsen kuvaa turvallisesta, kaikkivoivasta, rakastavasta ja pyhästä Jumalasta ja tukee lapsen turvallisuuden tunnetta ja sen kehittymistä (Kinnunen 2011, 24). Rukous voi tuoda helpotusta lapsen pelkoihin ja lisätä turvallisuuden tunnetta. Rukouksen kautta lapsi voi kertoa Jumalalle omia toiveitaan ja ajatuksiaan, mikä voi helpottaa omaa surua tai ahdistuneisuutta. (Puustjärvi 2010, 163, 165.)

Jokelan (2004, 160–162) mukaan lapsi sisäistää hengellisiä asioita, kuten rukouksen, ulkonaisista asioista käsin. Lapsen oppimisen ja sisäistämisen kannalta tutut rituaalit ja tavat auttavat lasta ymmärtämään mistä rukouksessa, tai muissa hengellisissä asioissa, on kyse. Lapsi tarkkailee ensin ulkoisia asioita ja sisäistää ne, kun ne tulevat tutuiksi. Näistä rituaaleista ja tavoista hyviä esimerkkejä ovat muun muassa iltarukoukset ja kirkkovuoden vietto. Lindfors (2008, 260) toteaa, että rukoustavan oppimisessa ja rukoukseen kasvamisessa vanhempien ihmisten esimerkki on tärkeä.

Iltarukoukset yhdessä perheen tai perheenjäsenen kanssa ovat usein lapselle ensimmäisiä kokemuksia rukouksesta. Jo iltarukouksessa lapsi oppii puhumaan Jumalalle ja hiljentymään hänen eteensä yhdessä jonkun toisen kanssa. Yhteisissä rukoushetkissä oman perheen, tai vaikka seurakunnan kanssa, lapsi saa kokea rukouksen luomaa hengellistä yhteisöllisyyden tunnetta. (Lapsi on osallinen 2008, 28.) Iltarukous yhdessä tutun vanhemman ihmisen kanssa luo pohjan lapsen jumalasuhteelle. Monella tämä tapa kantaa läpi elämän. (Lindfors 2008, 256.)

Lapsen kanssa on kuitenkin hyvä rukoilla myös muissa arkisissa tilanteissa ja joskus ihan muuten vain, jotta lapsi oppii, että Jumalan kanssa voi puhua joka hetki, eikä ihmisellä tarvitse aina olla mitään erityistä syytä lähestyessään Jumalaa. Saara Kinnusen mukaan lapsen kanssa on hyvä rukoilla sekä valmiita että vapaamuotoisia rukouksia. Lapsi oppii ulkoa valmiita rukouksia, mutta aikuisen on hyvä rukoilla lapsen kanssa myös vapaamuotoisesti, jotta lapsi oppii

millaisia rukoukset esimerkiksi voivat olla ja pikkuhiljaa hän oppii lisäämään omia asioitaan rukouksiinsa. Kun lapsi kuulee aikuisen rukoilevan ääneen erilaisissa tilanteissa, oppii hän, että Jumalalle voi puhua kaikenlaisista asioista. (Kinnunen 2011, 54–55, 58.) Lapsen kanssa yhteisesti koottu ja rukoiltu esirukous vahvistaa lapsen identiteettiä ja osallisuutta seurakuntalaisena ja Kristuksen ruumiin jäsenenä (Lindfors 2008, 274). Lapsi saa liittää rukoukseen itselleen tärkeitä asioita ja olla rukouksen kautta pyytämässä Jumalaa puuttumaan näihin asioihin ja tällä tavoin olla mukana vaikuttamassa yhteiskuntaan ja ympäröivään maailmaan.

Lapsen kanssa rukoiltaessa on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, ettei aikuinen rukoile aina vain lapsen puolesta, vaan antaa lapselle tilaa, tilaisuuksia ja eväitä rukoilla itse. Rukouksessa lapsi kohtaa läsnä olevan Jumalan, joka kuulee rukoukset, koskettaa lapsen elämää ja vastaa rukouksiin. Tämä näkökulma on hyvä pitää esillä, kun lapselle opetetaan rukouksesta ja siitä voi myös muistuttaa rukoustilanteessa. (Jokela 2004, 159–160.) Aikuinen ei ole rukoustilanteessa antavana osapuolena, vaan kanssakulkijana.

Lapsen rukous saattaa sisältää usein lähinnä pyyntöjä ja toiveita, joihin hän toivoo Jumalan vastaavan. Lapselle saattaa olla helppoa uskoa, että Jumala on olemassa ja pystyy vastaamaan pyyntöihin. Tämä aiheuttaa helposti sen, että lapsen rukous on itsekeskeinen ja lapsi saattaa luulla, että rukoukset ovat nimenomaan pyyntöjen ja toiveiden esittämistä kaikkivoivalle Jumalalle. Tämän kaltaisten rukousten hyvä puoli on se, että lapsi oppii, että Jumalalta voi pyytää mitä tahansa ja että hänelle voi puhua kaikesta. Lapselle täytyy kuitenkin opettaa, että Jumala kuulee rukoukset, vaikka ei aina vastaisikaan juuri lapsen toivomalla tavalla. Lapsen on hyvä tietää, että Jumalalla on kolme tapaa vastata rukouksiin. Hän saattaa vastata ”kyllä”, ”ei” tai ”odota vielä”. (Kinnunen 2011, 57.)

Pienen kouluikäisen lapsen kanssa on hyvä rukoilla yhdessä ääneen, koska tuossa iässä lapsi pitää rukousta niin luonnollisena asiana, ettei koe suurta kynnystä rukoilla muiden kuullen. Jos lapsi jo pienenä oppii rukoilemaan ääneen, ei se todennäköisesti tule myöhemminkään olemaan vaikeaa, ja hän voi missä ja

milloin vain rukoilla ääneen esimerkiksi jonkun puolesta esirukouksessa. (Kinnunen 2011, 57.)

Räsänen (2008, 294–295) toteaa, että monien tutkimusten mukaan tytöt ovat poikia aktiivisempia rukoilemaan itsenäisesti. Suomalaisille lapsille tehdyn tutkimuksen mukaan suomalaisista esikouluikäisistä tytöistä 68 prosenttia ja pojista 51 prosenttia rukoilee iltarukouksen. Alakoulun viimeisellä luokalla tyttöjen ja poikien välinen suhde pysyy suunnilleen samana, tytöistä 55 prosenttia ja pojista 36 prosenttia ilmoitti rukoilevansa iltarukouksen, mutta molemmat luvut laskevat. Räsänen esittää, että tämä ero saattaisi johtua siitä, että tyttöjen ja poikien uskonnollisiin tarpeisiin suhtaudutaan kotona eri tavoin, sillä iltarukous on lähes aina vanhempien tai isovanhempien opettama tapa lapselle. Alle kouluikäisiin lapsiin suuntautunut tutkimus osoitti, että tytöt rukoilivat useammin iltarukouksen itsenäisesti, kun pojat taas pääasiassa jonkun vanhemman ihmisen kanssa. Tämä voisi kertoa siitä, että iltarukouksesta tulee helpommin henkilökohtainen uskonnon harjoittamisen tapa tytöille kuin pojille.

6 LAPSET KANSANLÄHETYKSEN TOIMINNASSA

6.1 Aiheen valinta ja tavoitteiden asettaminen

Työni tarkoituksena oli suunnitella ja toteuttaa materiaali toiminnallisiin rukoushetkiin kristillisen lapsi- ja varhaisnuorisotyön tueksi. Opinnäytetyössäni keskityin erityisesti 7-12-vuotiaisiin alakouluikäisiin lapsiin. Materiaali toimii mallinokseksi rukoushetkille, joiden tarkoitus on tarjota lapsille eväitä, mahdollisuuksia ja tilanteita rukoilla itse. Ihanteellista olisi, että rukouksesta tulisi lapselle tapaa, joka tukee heidän identiteettinsä kehittymistä, turvallisuuden tunnetta ja spirituaalista kasvua. Tavoitteena on tukea lapsen luontaista spiritualiteettia, kokonaisvaltaista kasvua ja osallisuuden tunnetta.

Rukoushetkien on tarkoitus olla toiminnallisia ja lapsia osallistavia, jotta rukous ja rukoushetkessä käsiteltävä aihe tulisi mahdollisimman lähelle lasta ja tukisi lapsen osallisuutta ja kokonaisvaltaista kasvua. Lapsen osallisuuden tunne lisäisi sitä, että lapsen olisi helpompi ja mukavampi olla mukana rukoushetkessä ja vaikuttaisi myös positiivisesti lapsen itsetunnon kehitykseen, mikä on erityisen tärkeää alakouluikäisillä lapsilla.

Valitsin opinnäytetyöni kohteeksi kristillisen varhaisnuorisotyön, koska haluaisin työskennellä varhaisnuorten parissa. Ajattelin opinnäytetyöprosessin olevan tärkeää oppimista ja valmistautumista siihen.

Otin yhteyttä Kansanlähetyksen juniorityönvastaavaan elokuussa 2015 ja ehdotin yhteistyötä opinnäytetyöni parissa. Hän lähti mielellään mukaan hankkeeseen ja sovimme heti ajankohdan tarkempia suunnitelmia varten. Tapasimme opinnäytetyöni merkeissä syyskuussa 2015. Juniorityönvastaava esitti minulle muutamia ideoitansa opinnäytetyön aiheeksi ja valitsimme niistä rukousta käsittelevän aineiston suunnittelun ja valmistamisen. Kansanlähetyksen juniorityön yksi tavoitteista on tukea lasten henkilökohtaista uskoa ja rohkaista heitä elä-

mään uskoaan todeksi arjessa (Donkki i.a.). Haluan opinnäytetyölläni olla antamassa lapsille eväitä henkilökohtaisen uskon rakentumiseen ja Jumala-suhteen muodostumiseen sekä lähentymiseen.

Teen rukoushetkiaineiston yhteistyössä Suomen evankelisluterilaisen Kansanlähetyksen juniorityön kanssa, mutta materiaalia on mahdollista käyttää kaikessa kristillisessä lapsi- ja varhaisnuorisotyössä. Valmis materiaali tehdään selkeän näköiseksi sähköiseen muotoon, jotta se on helppo lähettää sähköisesti työntekijöille tai materiaalia tarvitseville. Materiaali tulostetaan myös vihkoseksi. Kansanlähetyksen juniorityö ottaa vastuun materiaalin visuaalisesta suunnittelusta ja toteutuksesta.

Kansanlähetyksen juniorityössä pääpainopiste on evankeliumin eteenpäin vie misessä ja Raamatun opettamisessa (Suomen Evankelisluterilainen Kansanlähetyk s i.a.). Rukous on ollut läsnä toiminnassa, mutta työntekijät haluavat lisätä toiminnassaan lasten omaa rukousta ja opettaa lapsia rukoilemaan itse. Opin näytetyöni on mukana kehittämässä juniorityön toimintaa tähän suuntaan. Toiminnassa on kiinnitetty huomiota erityisesti myös lasten osallistamiseen muun muassa raamattuopetusten aikana. Toiminnallisuus ja lasten osallisuus on otettu huomioon myös suunnittelemissani rukoushetkissä.

Rukoushetkien tavoitteena on myös olla tukemassa lapsen kokonaisvaltaista kasvua. Toiminnallisuudella pyrin antamaan lapsille virikkeitä ja eväitä hengelliseen, henkiseen, sosiaaliseen ja fyysiseen kasvuun. Rukoushetket pitävät sisällään käsillä tekemistä, yhteyttä Jumalaan ja toisiin ihmisiin, oman ja muiden elämän pohtimista ja pyhän ihmettelyä. Toiminnallisuuden kautta pyrin myös siihen, että lapset olisivat toiminnassa aktiivisia tekijöitä, eikä vain toiminnan kohteita.

6.2 Toimintaympäristönä Kansanlähetys

Suomen Evankelisluterilainen Kansanlähetys (SEKL) on perustettu vuonna 1967 ja se on yksi Suomen evankelisluterilaisen kirkon lähetysjärjestöistä. SEKL on herätysliike, joka painottaa työssään Raamattuun ja luterilaiseen tunnustukseen sitoutumista. Järjestö tekee lähetystyötä niin kotimaassa kuin ulkomaillakin ja sen tekemän työn taustalla on Jeesuksen antama lähetyskäsky. (Suomen Evankelisluterilainen Kansanlähetys i.a.)

Kansanlähetyksellä on Ryttylässä opisto, jossa on mahdollista opiskella muun muassa Raamattua, teologiaa ja lähetystyötä. Kansanlähetysten motto on ”Evankelioikaa kansa evankelioimaan kansoja.” Toiminnan tavoitteena on levittää evankeliumia ja tukea ihmisten uskoa ja kasvua kristittyinä, jotta jokainen kristitty haluaisi ja olisi valmis ottamaan oman paikkansa lähetystyössä joko lähtijänä tai lähettäjänä. (Suomen Evankelisluterilainen Kansanlähetys i.a.)

Kansanlähetysten kotimaantyö on jaettu 17 eri kansanlähetyspiirille alueittain ympäri Suomea. Piirit järjestävät toimintaa eri-ikäisille omalla alueellaan. Yleisimpiä toimintamuotoja piireille ovat jumalanpalvelukset, rukous- ja raamattupiirit, nuortenillat, nuortenaikuisten toiminta ja junioritoiminta. Kaikki kansanlähetyspiirit kuuluvat kansanlähetysten kotimaisen työn osastoon, mutta kullakin piirillä on oma johtajistonsa.

Kansanlähetysten hallinnollisen johdon ylimmällä portaalla on liittohallitus ja liittokokous. Näiden alapuolella hallinnollinen johto on jaettu kolmelle osapuolelle; lähetysjohtajan toimistoon, taloustoimistoon ja johtoryhmään, johon Kansanlähetysten lähetysjohtajakin kuuluu. Lähetysjohtaja on Kansanlähetysten ylin esimies. Operatiivinen johto on jaettu kolmeen osaan myös; Kansanlähetysopistoon, kotimaisen- ja ulkomaisen työn osastoon ja Kustannus Oy Uusi Tiehen. (Suomen Evankelisluterilainen Kansanlähetys i.a.)

Kansanlähetysten juniorityö kuuluu kotimaisen- ja ulkomaisen työn osastoon, josta apulaislähetysjohtaja ja aluekoordinaattorit vastaavat. Kotimaan työn

osastoon kuuluu piirien toiminta sekä Nuorten maailman toiminta, josta juniorityö on osa. Nuorten maailmalla on oma aluekoordinaattori. Hän on kaikkien Nuorten maailman työntekijöiden lähiesimies. Juniorityöhön kuuluu valtakunnallinen juniorityö, Kansanlähetysohistolla tehtävä leiri- ja tapahtumatyö sekä varhaisnuorille suunnatun kristillisen Donkki-lehden tekeminen yhdessä Raamatunlukijainliiton kanssa. Myös piireissä tehtävä juniorityö kuuluu Nuorten maailman alaisuuteen, mutta niiden operatiivinen johto on kuitenkin piireissä.

Kansanlähetyksen juniorityöllä on muutamia eri toimintamuotoja, joita toteutetaan piireissä sekä kansanlähetysohistolla Ryttylässä. Yksi näistä toimintamuodoista on Donkkis Big Night -toimintailta, jossa on lapsille suunnattua raamatunopetusta sekä erilaisia toiminnallisia pisteitä joissa lapset kiertävät mielensä mukaan. Näiden iltojen lisäksi juniorityö järjestää erilaisia kerhoja ja leirejä ympäri Suomea. Kansanlähetyksen juniorityö on suunnattu alakouluikäisille lapsille, eli varhaisnuorille. (Donkki i.a.)

7 RUKOUSHETKIEN SUUNNITTELU

Aloitin prosessin keräämällä teoriatietaa opinnäytetyöhöni liittyvistä aihepiireistä. Keräämäni teoria tuki ja ohjasi materiaalin suunnittelua. Materiaalin suunnittelun aloitin valitsemalla neljä teemaa rukoushetkille. Teemoiksi valikoituivat syntien tunnustaminen, huolien ja murheiden kertominen Jumalalle, esirukous ja kiitosrukous. Materiaalia varten mietin rukoushetkille nimet, jotka olisivat läheisempiä lapsille. Lopulta nimet valikoituivat tutuista lasten hengellisistä lauluista.

Valitsin nämä neljä aihetta, koska niistä lapsi voi saada erilaisia esimerkkejä siitä, minkälaisia asioita rukous voi sisältää ja koska kukin näistä voi omalla tavallaan tukea lapsen kehitystä ja hyvinvointia. Lukemani ja kirjoittamani teoria-tieto ohjasi suunnitelmiani rukoushetkien aiheissa kuten myös toiminnallisissa menetelmissä.

Kallionimen (2004, 52–53) mukaan kasvattajan on tärkeä tuntea sekä lapsen psykologinen että uskonnollinen kehitys, jotta hän voi suunnitella lapsille sopivaa ja mielekästä toimintaa ja lähestymistapoja kristinuskon sisältöihin. Toiminnan suunnittelun keskiössä on oltava lapsi ja hänen elämäntilanteensa. Lapsen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää antaa lapselle virikkeitä ja kasvun suuntaa, mutta ei pakottaa ja alistaa lasta mihinkään. (Halme 2010, 61–62).

Laadin jokaiselle rukoushetkelle tavoitteet, joiden pohjalta aloin miettimään havainnollistavia toiminnallisia menetelmiä tavoitteen toteutumisen saavuttamiseksi. Havainnollistavat menetelmät voivat auttaa lasta kokemaan ja ymmärtämään hengellisiä asioita ja löytämään niistä yhtymäkohtia omaan elämäänsä. (Halme 2013, 32–35). Valitsin jokaiselle rukoushetkelle myös aiheeseen sopivan raamatunkohdan, joka toimisi alustuksena rukoushetkessä. Jokaisessa rukoushetkessä lapsi pääsee itse määrittelemään rukouksensa sisällön. Tämä voi

lisätä lapsen osallisuuden ja merkityksellisyyden tunnetta (Mäkelä 2011, 13–14).

Liitteenä olevasta ohjeesta rukoushetkien toteutukseen löytyy rukoushetkien tavoitteet, hetkien kulun kuvaus, tarvittavat materiaalit ja valmisteleminen sekä toiminnallisten menetelmien tarkempi kuvaus. Tähän alle olen koonnut asiat, jotka vaikuttivat kyseisten rukoushetkien valintaan ja suunnitteluun.

Kiitosrukous voi auttaa lasta huomaamaan elämässään olevat hyvät asiat ja kannustaa iloitsemaan niistä ja keskittymään niihin, vaikka jotkin asiat elämässä olisivatkin sillä hetkellä vaikeita. Rukoushetken toiminnalliseksi menetelmäksi valitsin saippuakuplien puhaltelun ja vuorotellen kiitosaiheiden sanomisen ääneen. Saippuakuplien puhaltelun ja niiden nousemisen seuraamisen on tarkoitus konkretisoida lapsille rukousten nousemista Jumalan luo. Niiden ihailu puolestaan voi viestittää siitä, miten kiitoksemme ilahduttavat Jumalaa ja saavat toivottavasti myös meidän ajatuksemme positiivisemmiksi. Vuorottelun on puolestaan tarkoitus tukea lapsen sosiaalista kehitystä ja ryhmässä toimimisen taitoja (Ahonen ym. 2006, 82).

Kouluiässä lapsen elinpiiri laajenee ja samalla tietoisuus ympäröivästä maailmasta lisääntyy (Kirkkohallitus 2012, 18). **Esirukous** voi toimia vastauksena lapsen lisääntyvälle tiedolle ympärillä olevista ihmisistä ja tapahtumista, koska esirukouksessa lapsi voi tuoda Jumalan eteen itselleen tärkeitä tai sillä hetkellä mielessä olevia ihmisiä ja asioita. Esirukous voi tarjota lapselle mahdollisuuden vaikuttaa ympäröivään maailmaan rukouksen kautta.

Toiminnallisuutta tähän rukoushetkeen tuo rukoustaulun askarteleminen, johon lapset saavat liittää omia esirukousaiheitaan joko leikkaamalla ja liimaamalla lehdistä kuvia tai tekstiä tai piirtämällä tai kirjoittamalla. Lopuksi rukoillaan yhdessä taulussa esiintyvien aiheiden puolesta vuorotellen. Näiden toiminnallisten menetelmien on tarkoitus tukea muun muassa lapsen hienomotoristen taitojen kehittymistä (Kirkkohallitus 2012, 24) ja ryhmässä toimimisen taitoja.

Kouluikäisen lapsi tulkitsee ja ymmärtää jo hyvin ympäröivää maailmaa ja omaan elämäänsä liittyviä asioita. Tämän ikäisellä lapsella saattaa olla jo suuriakin murheita ja huolenaiheita. **Huolien ja murheiden kertominen Jumalalle** rukouksessa voi auttaa lasta sanoittamaan ja käsittelemään vaikeitakin tunteitaan. Tämän kaltainen rukoushetki tarjoaa lapselle mahdollisuuden kertoa huolensa Jumalalle ja hän saattaa saada turvaa ja lohtua kuullessaan, että Jumala kuulee hänen rukouksensa ja haluaa auttaa häntä (Puustjärvi 2010, 163, 165). Halutessaan lapsella on mahdollisuus kertoa huolensa myös ääneen, mikä saattaa jo itsessään helpottaa lapsen oloa. Lapsen tunteiden käsittelyn kehittymiselle on tärkeää, että lapselle tarjotaan mahdollisuuksia sanoittaa ja puhua tunteistaan (Ahonen ym. 2006, 106).

Tässä rukoushetkessä käytetään kiviä, joiden on tarkoitus auttaa konkretisoimaan huolia ja murheita ja niiden Jumalan luo viemistä. Tavoitteena on, että konkreettiset, käsin kosketeltavat kivet havainnollistavat muuten niin abstraktia rukousta. Kivet edustavat murheita, jotka vuorotellen tuodaan konkreettisesti ristiriitain juurelle ja jätetään Jumalan hoitoon. Lopuksi kivet maalataan kauniiksi. Näiden toiminnallisten menetelmien on tarkoitus tukea myös lapsen hienomotoriikan kehittymistä sekä lapsen luovuutta. Tässäkin rukoushetkessä harjoitellaan ryhmässä toimimisen taitoja.

Kouluikäisen lapsen moraalintaju on kehittynyt ja lapsi tunnistaa toimivansa väärin ja saattaa tuntea kovaakin syyllisyyttä virheistään. **Syntien tunnustaminen** voi tuoda lapselle helpotusta huonoon omaantuntoon ja saattaa kannustaa lasta pyytämään anteeksi myös ihmisiltä, joita kohtaan on toiminut väärin. (Kinnunen 2011, 32.)

Toiminnallisena menetelmänä tässä rukoushetkessä lapsi saa halutessaan kirjoittaa paperinpalalle asioita, joita hän katu ja jotka ovat jääneet painaman mieltä. Paperi rytistetään aivan pieneksi, kastetaan liimaan ja liimataan suureen ristiin. Tämän on tarkoitus havainnollistaa ja konkretisoida lapselle syntien an-

teeksi pyytämistä ja saamista. Synnit viedään konkreettisesti ristille Jeesuksen kannettavaksi ja jätetään sinne.

Suunnittelin kerääväni palautetta rukoushetkien sisällöstä ja toteutuksesta suullisesti rukoushetkiin osallistuneilta aikuisilta ja lapsilta. Valitsin suullisen palautteen keruun, koska kaikki testaustilanteet olivat leirillä tai tapahtumassa, jossa minulla oli mahdollisuus jutella lasten ja aikuistenkin kanssa rukoushetkien jälkeen. Valintaani vaikutti myös se, että uskoin lasten, erityisesti nuorempien, pystyvän paremmin selittämään ajatuksiaan paremmin suullisesti, kuin kirjoittamalla ja suullisen palautteen keruun aikana minulla olisi mahdollisuus esittää tarkentavia kysymyksiä.

8 TOIMINNALLISEN RUKOUSHETKIAINEISTON TESTAAMINEN

Suoritin työyhteisöt ja kehittäminen työharjoitteluni Kansanlähetyksen juniorityöllä keväällä 2016. Harjoittelun tarkoituksena oli tehdä jokin hanke harjoittelutyöyhteisössä. Harjoitteluni aikaan Kansanlähetysovistolla järjestettiin viikonlopputapahtumana rukouskonferenssi, joka oli tarkoitettu kaiken ikäisille. Rukouskonferenssin ohjelmassa oli muun muassa raamattuopetuksia, rukousta ja yhdessä oloa. Tänä vuonna rukouskonferenssiin kutsuttiin erityisesti lapsiperheitä, koska lapsille järjestettiin ikätasoista ohjelmaa.

Juniorityön vastuulla oli järjestää rukouskonferenssiin lastenohjelma, jotta lapsilla olisi omaa ikätasoista tekemistä samaan aikaan kun vanhemmat ovat omassa ohjelmassaan. Koska harjoitteluni oli projektiluontoinen, suunnittelin ja toteutin harjoitteluni projektina rukouskonferenssiin kouluikäisille oman ohjelman, jossa pääsin myös testaamaan suunnittelemani rukoushetkiä. Harjoitteluni ohjaajana toimi Kansanlähetyksen juniorityönvastaava, joka ohjasi myös opinnäytetyötäni. Hän oli tapahtuman lauantaipäivän seuraamassa työskentelyäni ja kahden rukoushetken testausta. Rukouskonferenssi järjestettiin Kansanlähetysovistolla Ryttylässä 13.–15.5.2016.

8.1 Ensimmäinen rukoushetki: Kiitos Isä Taivaan

Perjantai-iltana, ensimmäisen ohjelman lopussa testasin kiitosrukoushetkeä. Testaustilanteessa oli minun lisäksi toinen ohjaaja, kaksi isosta ja kaksi alakouluikäistä tyttöä. Pidimme rukoushetken ulkona, koska sää oli todella hyvä ja saippuakuplat kohoavat paremmin ulkona. Lyhyen alustuksen jälkeen aloimme vuorotellen kertomaan kiitosaiheita ja kiitimme niistä Jumalaa ja puhaltelimme perään saippuakuplia. Rukoushetki oli iloinen ja lämminhenkinen. Lapset keksivät kiitosaiheita todella paljon ja jatkoimme rukoushetkeä pidempään, kuin olin suunnitellut, koska meille ei ollut kiire mihinkään.

Koska lapsia oli vain kaksi, en saanut testattua, miten rukoushetki toimisi isomman ja vilkkaamman ryhmän kanssa. Mutta, koska ainakin pienemmän ryhmän kanssa hetki toimi niin hyvin, lisäsin rukoushetken ohjeeseen, että isomman porukan voi jakaa pienempiin ryhmiin, mikäli paikalla on tarpeeksi isosia tai aikuisia. Lasten oivallusten ja mukana olon kannalta rukoushetki oli kuitenkin toimiva.

Olin suunnitteluvaiheessa toivonut, että saippuakuplat innostaisivat lapsia keksimään paljon rukousaiheita, ja että kuplien kaunis kohoaminen muistuttaisi lapsia siitä, kuinka meidän kiitoksemme kohoavat Jumalan luokse ja ilahduttavat Jumalaa, aivan kuten kuplat ilahduttavat meitä. Pohdin kuitenkin veisikö saippuakuplien puhaltelu liiaksi huomiota itse rukoukselta. Sain näihin pohdintoihini suoran vastauksen, kun toinen lapsista tokaisi kesken rukouksen:

”Nää saippuakuplat kohoaa varmaan siks niin korkeelle, kun ne on meidän rukouksia. Sit ne poksahtaa ja rukous jatkaa matkaa Jumalan luo.”

8.2 Toinen rukoushetki: Kuule Isä Taivaan pyyntö tää

Lauantaiaamun aloitimme koko tapahtuman väen kanssa yhteislauluja laulamalla, jonka jälkeen siirryimme lasten kanssa luokkatilaan, jossa oma ohjelmamme pidettiin. Aluksi rakensimme yhdessä luokkaan majan, jossa voisimme viettää aikaa ja rukoilla tapahtuman loppuvaiheessa.

rukoushetken ohjetta ja lisäsin toteutusidean ison ryhmän kanssa toteutettavaksi.

8.3 Kolmas rukoushetki: Jumalan kämmenellä

Kolmantena rukoushetkenä testasin huolet ja murheet –rukoushetkeä. Tätä rukoushetkeä testasimme lauantaina lounaan jälkeisessä ohjelmatuokiassa. Paikalla oli nyt kaksi alakouluikäistä tyttöä ja heidän lisäksi paikalle oli saapunut kaksi alakouluikäistä poikaa. Paikalla oli myös yksi isonen ja ohjaajani. Koska ulkona oli sateista, olin kerännyt rukoushetkeä varten tarvittavat kivet etukäteen ulkoa kuivumaan.

Ryöhimme kaikki majaan rukoushetken ajaksi. Raamatunkohdan ja lyhyen alustuksen jälkeen jokainen sai valita itselleen kaksi kiveä. Kerroin, että kivet kuvaavat niitä huolia, murheita ja pelkoja, joita meillä on ja selitin, että seuraavaksi veisimme kaikki huolestamme ristin juurelle ja jätämme ne Jumalan hoitoon. Aloitin rukouksen lyhyesti, jonka jälkeen kaikki saivat vuorotellen laittaa omat huolensa (kivensä) ristin juurelle ja halutessaan sanoa ääneen mitä huolia kivet edustivat.

Huomasin, että tyttöjen tuntui olevan helpompi eritellä mielessään olevia huolia, kuin poikien. Pojat sanoivat aluksi, etteivät keksi mitään huolta, mutta hetken mietittyään laittoivat kivensä kuitenkin ristin juurelle. Lopuksi päätin rukouksen.

Rukouksen jälkeen otimme omat kivemme ja menimme pöydän ääreen maalamaan ne kauniiksi muistuttamaan siitä, että kuten maali peittää kivet, peittää Jumala meidät rauhallaan ja ilollaan, kun annamme huolestamme hänen hoitaakseen. Maalailun aikana juttelimme lasten kanssa lisää huolista ja Jumalan huolenpidosta sekä saamistamme rukousvastauksista. Tällä kertaa pojatkin rohkaistuivat kertomaan omista kokemuksistaan ja aikaisemmista rukouksistaan. Lapset saivat kivet mukaansa muistuttamaan siitä, että Jumala pitää heistä huolen.

8.4 Neljäs rukoushetki: Anna anteeksi

Neljännän rukoushetken testasin Junnujen Kesä –leirillä, joka järjestettiin 20.-23.-6.2016. Junnujen Kesä on Kansanlähetyksen juniorityön leireistä suurin, se kokoaa yhteen vuosittain noin 180 11–14-vuotiasta leiriläistä ympäri Suomea. Leiri on harrasteleiri, jossa on tarjolla noin 15 erilaista harrastepajaa, joista leirille tuleva varhaisnuori valitsee yhden, johon osallistuu koko leirin ajaksi. Pajavaihtoehtoisissa on muun muassa: urheilu-, käsityö-, bändi-, verstaas-, sirkus-, tanssi-, kokkaus-, valokuvaus-, taikatemppu-, teatteri-, ja tiedepaja. Pajojen lisäksi leirin aikana on raamattuopetuksia, toimintahetkiä ja yhteiset aamu- ja iltahetket. (Donkki i.a.) Ohjaamani rukoushetki oli osa yhteistä aamuhetkeä ja siihen osallistui noin 180 lasta ja noin 50 isosta ja ohjaajaa.

Rukoushetki pidettiin leirin toisena aamuna yhteisessä aamuhetkessä. Rukoushetkeä ennen oli oppimistilanne aiheesta Jeesus pelastaa, joten pidin todella lyhyen alustuksen, jossa kertosin kohdat, joissa puhuttiin siitä, että Jumala antaa synnit anteeksi, koska Jeesus kuoli kaikkien ihmisten puolesta. Luin myös raamatunkohdan, joka oli luettu opetuksenkin aikana.

Ohjeistuksen jälkeen lapsille jaettiin paperilaput sekä kyniä ja he saivat halutessaan kirjoittaa lapulle syntejä, jotka painoivat mieltä. Painotin, ettei kukaan tulisi lukemaan lappuja, vaan asiat, joita niihin kirjoitettiin, jäisivät heidän ja Jumalan välisiksi. Tämän jälkeen laput rypistettiin aivan pieneksi mytyksi ja jokainen sai tulla liimaamaan mytynsä ristiin merkiksi siitä, että Jeesus kantoi nämäkin synnit. Kun kaikki olivat saaneet mytynsä liimatuksi, näytin kaikille isoa pahvista ristiä, joka oli muuttunut valkoiseksi paperimyttyjen vuoksi. Muistutin, että nyt kun toimme syntimme ristille, Jumala ei enää muista syntejämme vaan on antanut meille kaiken anteeksi.

Rukoushetki oli rauhallinen ja sujui yllättävän ripeästi siihen nähden, että osallistujia oli paljon. Lapset näyttivät keskittyvän ja hiljentyvän rukoushetken ajaksi ja suurin osa lapsista kirjoitti lappuihinsa jotain. Leirin housebändin kitaristi tuli soittamaan ristille jonotuksen ajaksi rauhallista musiikkia, mikä lisäsi tilanteen harrasta tunnelmaa. Jälkeenpäin harmittelin, kun en ollut etukäteen pyytänyt häntä soittamaan rauhallisia aiheeseen liittyviä yhteislauluja, jotta jonottavat ja jo myyttynsä liimanneet olisivat voineet laulaa mukana ja tilanne olisi säilynyt entistäkin rauhallisempänä ja hartaana loppuun saakka. Lisäsin tämän kuitenkin rukoushetken ohjeeseen.

Koska leirillä oli 11–14-vuotiaita, olivat rukoushetkeen osallistuvat leiriläiset jo isoja koululaisia. En siis saanut testattua, miten hetki toimisi esimerkiksi 7-9-vuotiaiden kanssa. Pienempien kanssa kirjoittamisen tilalle tai sen lisäksi voisi tarjota mahdollisuutta piirtää mieltä painavat asiat paperinpalalle tai korostaa sitä, että paperinpala edustaa niitä asioita, vaikka niitä miettisikin vain omassa mielessään. Ryhmäkoon olisi varmaan hyvä olla myös pienempi, jos lapset ovat nuorempia, jotta ryhmä pysyy helpommin hallittavana.

Holmin (2004, 30–31) mukaan ympäristön rauhallisuus, mielekkyys ja turvallisuus sekä ohjaajan toiminta vaikuttavat siihen, miten lapsi kokee esimerkiksi tämän kaltaiset rukoushetket. Otin nämä asiat huomioon rukoushetkien testaus-tilanteissa. Kiitosrukoushetki pidettiin ulkona, joten valitsin sellaisen paikan, jossa ei ollut sillä hetkellä muita, ympärillä oli hiljaista eikä ympäristössä ollut muita huomiota vieviä asioita, kuten esimerkiksi leikkipuistoa. Esirukous- ja huolet ja murheet -rukoushetki pidettiin rakentamassamme majassa, joka toimi melko hyvin rauhoittavana paikkana. Koska syntien tunnustus -rukoushetkeen osallistui noin 180 lasta, oli se pidettävä salissa, jossa oli lava ja istumapaikat yli 200 henkilölle. Tilan suuruus ja ihmisten paljous vaikuttivat tietysti tilan rauhallisuuteen, mutta niistä huolimatta tilanteessa säilyi harras tunnelma. Rauhallisuutta ja hartautta tilaan toi hämärä valaistus ja rauhallinen taustamusiikki.

Rukoushetkien toteutuksessa kiinnitin huomiota myös omaan toimintaani. Holmin (2004, 31–32) mukaan lapselle ei ole hyväksi, jos ohjaajan suhtautuminen aiheeseen, tässä tapauksessa rukoukseen ja rukoushetkeen, on pakottava tai uhkaileva. Lapsen suhtautumista ja asian omaksumista ei auta sekään, jos ohjaajan suhtautuminen asiaan on negatiivien tai etäinen. Pysin siihen, että olisin rukoushetkien vetäjänä rauhallinen ja antaisin myönteisellä olemuksellani lapsille esimerkin siitä millaisena rukouksen voi kokea. En halunnut painostaa lapsia mihinkään, vaan pyrin antamaan heille tilan olla ja suhtautua rukoukseen omalla, heille hyvältä tuntuvalta tavalla.

9 PALAUTE JA JOHTOPÄÄTÖKSET

9.1 Palaute

Palautteen keruu sujui suunnitelmien mukaisesti. Olin etukäteen pyytänyt rukoushetkessä mukana olleita aikuisia tarkkailemaan lapsia ja heidän käytöstään rukoushetkien aikana, koska tiesin, etten itse rukoushetken vetäjänä kykene täysin keskittymään siihen. Oli tärkeää, että paikalla oli aina muita aikuisia arvioimassa rukoushetken toimivuutta ja havainnoimassa samalla lasten toimintaa, jotta saatoin itse keskittyä rukoushetken vetämiseen. Kirjoitin lisäksi jokaisen rukoushetken jälkeen omia havaintojani ylös. Lapsille en kertonut etukäteen, että tulisin keräämään heiltä palautetta rukoushetken jälkeen, koska en halunnut sen vaikuttavan heidän kykyynsä osallistua ja eläytyä rukoushetkeen.

Rukouskonferenssissa testaamistani kolmesta rukoushetkestä keräsin lapsilta palautetta tapahtuman viimeisenä päivänä sunnuntaina. Lapsia oli paikalla neljä, kaksi tyttöä ja kaksi poikaa. Muistelimme ensin yhdessä rukoushetkiä, joita olimme pitäneet viikonlopun aikana ja sen jälkeen kyselin lapsilta mitä heille oli jäänyt mieleen rukoushetkistä, mistä heidän mielestään niissä oli ollut kyse, mikä oli ollut kivaa, oliko joku tylsää tai typerää ja minkälainen olo heille oli jäänyt rukoushetkistä. Juttelimme erikseen jokaisesta rukoushetkestä. Kirjoitin lasten vastauksia ja ajatuksia ylös.

Aloitimme **huolet ja murheet –rukoushetkestä**, koska kaikki lapset olivat osallistuneet siihen. Lapsille oli jäänyt mieleen erityisesti kivien maalaus ja toinen pojista kertoi Jumalan maalaavan meidätkin rauhalla. Sen sijaan rukoushetken alussa lukemani raamatunkohta ei ollut jäänyt kenenkään mieleen, lapset vain muistelivat sen liittyvän jotenkin rukoushetkeen. Poikien mielestä huolien keksiminen oli ollut vaikeaa, tyttöjen mielestä se taas oli helppoa ja niiden ääneen sanominen oli tuntunut hyvältä pienessä ryhmässä. Tytöt epäilivät kuitenkin, että jos paikalla olisi ollut enemmän porukkaa, he eivät välttämättä olisi uskaltaneet sanoa huoliaan ääneen, paitsi, jos muutkin olisivat tehneet niin.

Kaikilla lapsilla oli hyvä olla rukoushetkessä ja sen jälkeen oli jäänyt hyvä olo. Erityisesti lasten mielestä kivien maalaamisesta tuli iloinen mieli ja se oli ollut kivaa. Kivien maalaaminen osoittautui hyväksi tavaksi havainnollistaa Jumalan huolenpitoa, koska lasten mieleen oli rukoushetken jälkeen jäänyt se, että Jumala pitää heistä huolen ja he yhdistivät ajatuksen kivien maalaamiseen.

Kiitosrukoushetkestä juttelin vain tyttöjen kanssa, koska vain he olivat olleet paikalla silloin. Tyttöjen mielestä saippuakuplien puhaltaminen oli ollut kivaa ja kiitosaiheiden keksiminen oli helppoa. Toisen tytön mukaan oli kiva keksiä pieniä asioita, joista kiittää. Lapset olivat nauttineet siitä, että kiitosaiheita sai keksiä tarpeeksi kauan ja saippuakuplia sai puhalttaa paljon. Jälleen raamatunkohta ei ollut jäänyt lasten mieleen. Toinen tytöistä kertoi että hänen mielestään saippuakuplien sisällä oli ääneen sanottu kiitosaihe ja se kohosi ylös Jumalan luo.

Esirukoushetkessä oli myös mukana vain samaiset kaksi tyttöä, joten jatkoimme juttelua siitä. Kumpikin tytöistä oli iloisia siitä, että he olivat uskaltaneet rukoilla ääneen. Tytöt sanoivat, että heitä oli auttanut se, että rukousaiheet oli yhdessä mietitty valmiiksi tauluun. Toinen tytöistä sanoi, että hänellä oli jäänyt rukoushetkestä hieman surullinen mieli, kun oltiin mietitty köyhissä maissa asuvia lapsia. Tyttöjen kertoman mukaan oli ollut tärkeää, että olimme rukoilleet niin monen ihmisen puolesta. Tytöt olivat tykänneet taulun tekemisestä ja siitä että sen aikana oli aikaa jutella.

Ohjaajani oli ollut paikalla esirukoushetkessä ja huolet ja murheet – rukoushetkessä. Tapasimme seuraavalla viikolla rukouskonferenssin jälkeen ja sain palautetta rukoushetkien sisällöstä ja toteutuksesta. Ohjaajani oli huomionnut myös, että rukoushetkissä käyttämäni raamatunkohdat olivat jääneet liian vähälle huomiolle ja että olisi hyvä, jos ne olisivat näkyvissä rukoushetken aikana. Hänen mukaansa toiminnalliset menetelmät olivat sopivia alakouluikäisille lapsille ja ne tukivat rukoushetkien tavoitteita ja johdattelivat lasta rukoukseen.

Rukoushetkien alustukset olivat sisällöltään hyviä ja sopivia alakouluikäisille lapsille.

Syntientunnustusrukoushetkestä pyysin palautetta noin viideltä tytöltä ja viideltä pojalta. Juttelin heidän kanssaan 2-3 hengen ryhmissä ja kysyin suunnilleen samoja asioita, kuin kolmesta aikaisemmasta rukoushetkestä olin kysynyt niihin osallistuneilta lapsilta.

Lapsilla oli jäänyt erityisesti mieleen syntimyytyjen liimaaminen ristiin. Joidenkin lasten mielestä syntien kirjoittaminen paperilapulle auttoi niiden jättämisessä ja irti päästämisessä. Toisten mielestä taas oli hyvä, ettei paperille tarvinnut kirjoittaa mitään, koska se olisi tuntunut vaikealta tai ikävältä. Lapsilla oli jäänyt mieleen se, ettei tunnustettuja ja anteeksi saatuja syntejä tarvinnut muistella, mutta muutama lapsi sanoi, että niiden unohtaminen on vaikeaa. Osa lapsista sanoi, että syntien liimaaminen ristille antoi helpottavan olon, joidenkin mielestä ei tuntunut ihmeelliseltä. Lasten mielestä oli hyvä, että taustalla soitettiin musiikkia, ettei ollut liian hiljaista ja oman vuoron odottaminen olisi ollut tylsää.

Jälkikäteen harmittelin, kun en ollut kerännyt lapsilta palautetta jonkinlaisella palautekyselylomakkeella, koska rukoushetkeen osallistuneet lapset olivat vanhempia ja heitä oli niin paljon, olisi ollut mielenkiintoista saada palautetta suuremmalta joukolta. Suullista palautetta minulla oli mahdollista kerätä vain kymmeneltä lapselta, mutta palautekyselyllä olisin saanut palautetta jokaiselta leiriläiseltä.

Rukoushetkessä mukana olleilta aikuisilta sain palautetta samana päivänä ohjaajapalaverissa, sekä muutamilta jo heti rukoushetken jälkeen. Aikuisten havaintojen mukaan lapset olivat hyvin mukana rukoushetkessä ja jaksoivat keskittyä hetkeen. Sain palautetta siitä, että alustukseni oli ollut erityisen hyvä ja sopivan tiivis ja sen rauhallinen kertomistyyli oli sopinut tilanteeseen hyvin. Palautteen mukaan toiminnallisuus auttoi konkretisoimaan syntien ristille jättämistä. Aikuisten mukaan rukoushetken toteutus oli onnistunut ja hyvin mietitty, kos-

ka se sujui tarpeeksi jouhevasti isolta ryhmältä. Sain kaikista rukoushetkistä niihin osallistuneilta aikuisilta hyvää palautetta rauhallisesta ja myönteisestä olemuksestani ja toiminnastani rukoushetkien aikana.

9.2 Johtopäätökset

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tukea alakouluikäisten lasten spiritualiteettia, kokonaisvaltaista kasvua ja osallisuutta suunnittelemalla ja toteuttamalla toiminnallisia rukoushetkiä Kansanlähetyksen juniorityön käytettäväksi. Saamani palautteen ja havaintojen mukaan rukoushetkien toiminnallisuus toimi lapsia osallistavana tekijänä ja lapset olivat hyvin mukana rukoushetkissä. Toiminnalliset menetelmät olivat sopivia alakouluikäisille lapsille ja ne johdattelivat lapsia rukoukseen. Lapset pystyivät osallistumaan rukoushetkiin sillä tavalla, mikä heistä tuntui hyvältä. Lapsilta saamani palautteen mukaan heillä oli ollut hyvä olla rukoushetkissä ja niiden jälkeen oli jäänyt hyvä olo myös.

Rukoushetkien suunniteltu runko antoi rukoushetkille kyllä suunnan, mutta siihen osallistuneet lapset määrittivät sen sisällön. He pystyivät osallistumaan rukoushetkiin sillä tavalla, kuin heistä tuntui luontevalta. Heitä ei vaadittu tekemään mitään, mikä heistä ei tuntunut hyvältä. Lapsilta saamani palautteen mukaan rukoushetket koskettivat heidän elämäänsä tällaisina, koska heillä oli mahdollisuus vaikuttaa ja määritellä rukoushetken ja rukouksen sisältö, vaikka suunta olikin annettu valmiiksi. Rukoushetkien omat tavoitteet toteutuivat myös.

Mielestäni osasin suunnitella rukoushetket kirjoittamani teoreettisen viitekehyksen pohjalta ja sen tukemana. Rukoushetkien toiminnallisissa menetelmissä oli otettu huomioon alakouluikäisten lasten kehitys ja ne olivat monipuolisia ja erilaisia jokaisessa rukoushetkessä.

Huomasin kaikkien kolmen ensimmäisen rukoushetken aikana, että rukoushetkeen valitsemani raamatunkohta jäi liian vähälle huomiolle. Lapsilta saamani

palaute vahvasti havaintoni. Tämän vuoksi lisäsin materiaaliin kohdan, jossa on ideoita raamatunkohtien läpikäymiseen, jotta ne jäisivät paremmin lasten mieliin ja olisivat enemmän esillä rukoushetkissä. En lisännyt jokaiseen rukoushetkeen omaa tapaa käydä raamatunkohtaa läpi, koska ajattelin ideoista olevan enemmän hyötyä, jos rukoushetken pitäjä voisi valita niistä itsensä mielestä sopivimman juuri siihen hetkeen ja sille ryhmälle, jolle on hetkeä pitämässä.

Rukoushetkiä olisi voinut kehittää lapsilähtöisimmiksi ottamalla lapset mukaan suunnitteluun. Se olisi myös osallistanut heitä enemmän ja he olisivat itse päässeet kertomaan, mitkä asiat heille ovat tärkeitä ja olennaisia rukoushetkissä ja rukouksessa. Jatkossa uusien rukoushetkien suunnittelun voisi tehdä yhdessä lasten kanssa. Samalla voitaisiin oppia lisää lapsen sielun maisemasta.

10 POHDINTA

10.1 Työn eettisyys ja luotettavuus

Diakonia-ammattikorkeakoulun (2010, 11-12) oppaassa opinnäytetöitä varten on lueteltu tutkimus- ja kehittämistyön eettisyyteen liittyviä periaatteita. Näitä ovat muun muassa ihmisten kunnioittaminen, tasa-arvoinen vuorovaikutus, oikeudenmukaisuuden korostaminen, kriittisyys tiedonhankinnassa, rehellisyys lähteiden käytössä sekä myös työn raportoinnissa ja sopimusten noudattaminen aikatauluissa ja työn sisällössä. Peilasin edellä mainittuihin eettisiin periaatteisiin omaa opinnäytetyötäni pohtiessani sen eettisyyttä.

Rukoushetkien suunnittelussa ja toteutuksessa pyrin ottamaan huomioon, ettei niihin osallistuvien lasten tarvitsisi tehdä mitään, mikä ei heistä tuntuisi hyvältä. Halutessaan lapset saivat olla myös sivusta seuraajina rukoushetkessä, mutta jokaiselle tarjottiin mahdollisuutta tulla kuulluksi. Erityisesti huolet ja murheet – rukoushetkessä pidin huolta siitä etten puhuisi lasten ääneen sanomista asioista rukoushetken ulkopuolella. Tästä puhuimme myös rukoushetkeen osallistuneiden lasten kanssa rukoushetken lopussa. Syntientunnustus rukoushetkessä otin suunnittelussa huomioon sen, ettei kukaan pääsisi lukemaan lappuihin kirjoitettuja asioita ja että lopputulos olisi sellainen, mistä niitä ei voisi käydä lukemassa.

Pidin tärkeänä kohdata jokainen opinnäytetyöni puitteissa tapaamaani lapsi, nuori ja aikuinen tasa-arvoisesti ja kunnioittavasti. Arvostin jokaista saamaani palautetta ja palautteen antajaa. Otin saamani palautteen vastaan ja sillä oli painoarvoa työni arvioinnissa ja kehittämisessä.

Raportoin rukoushetkien testaustilanteet totuudenmukaisesti ja rehellisesti. Kiinnitin huomiota myös siihen, ettei rukoushetkiin osallistuneita tai palautteen antajia voisi tunnistaa raportoinnistani. Pyrin rehellisyyteen myös arvioidessani produktini toimivuutta. Pidin kiinni sovituista aikatauluista ja siitä, että produktini

sisältö, eli rukoushetket ja niiden ohjeistus, vastaisi sitä, mitä olimme työyhteisön kanssa etukäteen sopineet.

Tiedonhankinnassa kiinnitin huomiota lähteiden luotettavuuteen ja tuoreuteen. Pyrin käyttämään lähteitä mahdollisimman monipuolisesti ja löytämään käsittelemiini teemoihin monipuolisia näkökulmia. Käytin lähteitä annettujen ohjeiden mukaisesti.

Pyysin Kansanlähetyksen työntekijöiltä palautetta rukoushetkien sisällöstä, että ne eivät sisältäisi mitään teologisesti väärää tai ikäryhmälle sopimatonta sisältöä. Opinnäytetyöni luotettavuutta olisi voinut lisätä siten, että olisin lähettänyt työni useammin ohjaajalleni luettavaksi ja pyytänyt enemmän palautetta myös teoriasta kesken projektin. Sain onneksi koulun puolesta hyvää ohjusta teoreettisen viitekehyksen muodostamisessa.

Koska kiitos- ja esirukoushetkiin osallistui vain kaksi lasta, joista molemmat ovat tyttöjä, en saanut testattua, miten rukoushetket toimisivat isommalla ryhmällä, tai jos ryhmässä olisi poikia. Rukoushetket onnistuivat todella hyvin näin pienessä ryhmässä, mutta uskon, että myös ryhmän koko vaikutti onnistumiseen.

10.2 Ammatillinen kasvuni opinnäytetyö prosessin aikana

Koen, että ymmärrykseni lapsen spiritualiteetista ja lapsilähtöisyydestä lisääntyi merkittävästi tämän prosessin aikana. Huomasin, että ajatteluni ja toimintani ei ollutkaan ollut niin lapsilähtöistä, kuin olin kuvitellut niiden olevan. Tämä oivallus on muuttanut ajatteluani ja toivon sen myös näkyvän toiminnassani jatkossa. Koen, että jo pelkästään tämä asia oli minulle merkittävä oppimiskokemus tulevana ammattilaisena.

Tiedonjanoni lapsen spiritualiteettia kohtaan lisääntyi loppua kohden, vaikka aluksi siihen perehtyminen tuntui vaikealta. Huomasin vierastavani aluksi spiritualiteetti-sanaa, mutta siitä tuli tutumpi ja helpompi käyttää, kun sain selkeämmän käsityksen sen tarkoituksesta. Näin työn lopussa olen harmitellut sitä, että

enää ei ole aikaa ottaa enempää selvää asiasta opinnäytetyötäni varten, mutta onneksi voin jatkaa aiheeseen perehtymistä muuten. Mielenkiintoni opinnäytetyöni aihepiirejä kohtaan lisääntyi entisestään ja toivon, että jaksaisin ja saisin aikaiseksi perehtyä niihin lisää tämän projektin jälkeenkin.

Aluksi oikeanlaisen teorian löytäminen oli haastavaa ja minun oli vaikea hahmottaa mitä kaikkea teoreettisen viitekehykseni tulisi sisältää. Koen, että kehityin tässä loppua kohden ja opin etsimään tietoa monipuolisemmin, kriittisemmin ja arvioimaan tiedon oleellisuutta työtäni ajatellen.

Kaikki keräämäni teoratieto on lisännyt ymmärrystäni ja tietoisuuttani alakouluikäisten lasten kokonaisvaltaisuudesta ja sen tukemisesta ja olen oppinut ottamaan ne huomioon suunnitellessani heille toimintaa. Koen, että minulla on nyt paremmat lähtökohdat työskennellä alakouluikäisten lasten parissa. Opin myös suunnittelemaan heille osallistavaa ja ikäryhmälle sopivaa ja mielekästä toimintaa, joka tukee heidän kasvuaan. Sain myös lisää, arvokasta kokemusta alakouluikäisten lasten kanssa toimimisesta.

Oma arvomaailmani ja ihmiskäsitykseni vahvistui ja kirkastui prosessin aikana. Opin arvioimaan niiden merkitystä työssäni ja asiakkaiden kohtaamisessa. Kansanlähetyksen juniorityöntekijöiden kanssa työskennellessäni sain myös kokemusta ammatillisen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen luomisesta ja ylläpitämisestä.

Olen myös oppinut paljon omista vahvuuksistani suunnittelutyössä ja kehittynyt siinä. Sain kokemusta hankkeen suunnittelusta, toteutuksesta sekä sen laadun, tulosten ja vaikutusten arvioinnista. Kehityin myös itsenäisesti työskentelyssä ja itseni johtamisessa. Nämä olivat minulle todellisia kehityshaasteita projektin alussa, mutta opin nopeasti omat vahvuuteni ja heikkouteni näillä osa-alueilla ja osaan nyt ottaa ne paremmin huomioon työskentelyssäni.

Kehityin myös palautteen, erityisesti kritiikin, vastaanottamisessa. Tämä oli ensimmäinen kerta kun tuotin yksin tämän kaltaisen projektin ja aluksi oman tuotoksen esittely ja siitä palautteen vastaan ottaminen oli vaikeaa. Kritiikin vas-

taanottaminen tuntui aluksi vaikealta myös siksi, että aihe on itselleni niin tärkeä. Loppua kohden opin itsekkin katsomaan työtäni kriittisemmin ja opin jopa haluamaan kriittistä palautetta, jotta voisin kehittää työtäni.

LÄHTEET

- Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula; Nurmi, Jari-Erik; Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä – Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Tampere: Juvenes Print Oy. Donkki i.a. Näkymme. Viitattu 8.3.2016.
<http://donkki.net/toimintaa-ympari-suomea/nakymme/>
- Halme, Lasse 2010. Uskonto ja yksilö. Teoksessa Arto Kallioniemi, Juha Luodeslampi & Martin Ubani (toim.) Kokonaisvaltainen kasvatus, lapsi ja uskonto. Helsinki: Lasten Keskus Oy, 54-66.
- Halme, Lasse 2012. Lapsen parhaaksi: Kokonaisvaltainen lapsikäsitys. Viitattu 18.10.2016 http://www.evlslk.fi/jarjestomme/paasihteerin_kynasta/pikkuvaki-lehden_artikkelit
- Halme, Lasse 2013. Lapsen parhaaksi: kokonaisvaltainen lapsikäsitys. Teoksessa Seija Saarinen (toim.) Tää olis keskellä – Lapsi seurakunnan varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten keskus ja Kirjapaja Oy, 32-38.
- Holm, Nils G. 2004. Teologiaa lasta varten. Teoksessa Leena Heinonen, Juha Luodeslampi & Leena Salmensaari (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 25-44.
- Häyrynen, Seppo 2003. Rukous arjen keskellä. Teoksessa Seppo Häyrynen, Heikki Kotila & Osmo Vatanen (toim.) Spiritualiteetin käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 259-265.
- Jansa, Kati 2010. Varhaisnuorisotyö seurakunnassa. Teoksessa Eero Jokela & Heli Pruukki (toim.) Jo iso, vielä pieni – kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: LK-KIRJAT/Lasten Keskus, 266-282.
- Jokela, Eero 2004. Rukous lapsen kanssa. Teoksessa Leena Heinonen, Juha Luodeslampi & Leena Salmensaari (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 159-165.

- Jokela, Eero 2010. Lapsen usko. Teoksessa Eero Jokela & Heli Pruuki (Toim.) Jo iso, vielä pieni – kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: LK-kirjat/ Lasten Keskus Oy, 235-247.
- Jokela, Eero 2015. 10-14-vuotiaan hengellisyys tarvitsee tilaa kasvaa. Teoksessa Kaarina Hakkarainen & Katri Vappula (toim.) Mikä ikä? 10-14-vuotiaat seurakuntalaisina. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy, 24-25.
- Jolkkonen, Jari 2003. Rukous kuuliaisuuden tekona. Teoksessa Seppo Häyrynen, Heikki Kotila & Osmo Vatanen (toim.) Spiritualiteetin käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 97-111.
- Kallioniemi, Arto 2004. Uskontopedagogiikka lapsityön taustalla. Teoksessa Leena Heinonen, Juha Luodeslampi & Leena Salmensaari. Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 49-59.
- Kallioniemi, Arto 2010. Lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi uskontokasvatuksessa. Teoksessa Arto Kallioniemi, Juha Luodeslampi & Martin Ubani (toim.) Kokonaisvaltainen kasvatus, lapsi ja uskonto. Helsinki: Lasten Keskus Oy, 169-187.
- Kantola, Ilkka 2004. Lapsityön teologian edellytyksiä. Teoksessa Leena Heinonen, Juha Luodeslampi & Leena Salmensaari (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 105-117.
- Katekismus 2009. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Kristinoppi. 13. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kinnunen, Saara 1997. Lapsuus ja nuoruus. Teoksessa Kirsti Aalto, Martti Esko & Matti-Pekka Virtaniemi (toim.) Sielunhoidon käsikirja. Toinen painos. Helsinki: Kirjapaja Oy, 106-133.
- Kinnunen, Saara 2011. Lapsen usko. Miten tukea lapsen hengellistä kasvua? Ryttylä: Kustannus Oy Uusi Tie.
- Kotila, Heikki 2003. Spiritualiteetti – ajankohtainen näkökulma. Teoksessa Seppo Häyrynen, Heikki Kotila & Osmo Vatanen (toim.) Spiritualiteetin Käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 13-22.
- Lapsi on osallinen 2008. Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisryhmä. Viitattu 29.3.2016.

http://www.evl-slk.fi/files/346/Varhaiskasvkehittamisen_asiakirja.pdf

- Lindfors, Helena 2008. Perinne elämäksi. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: LK-KIRJAT/Lasten Keskus, 255-282.
- Luodeslampi, Juha 2013. Ihmettelyn pedagogiikka – ja muita avauksia lapsen hengellisyyden näkemiseen. Teoksessa Seija Saarinen (toim.) Tää olis keskellä – Lapsi seurakunnan varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy, 46-59.
- Luther, Martti i.a. Iso Katekismus. Helsinki: Aurinko Kustannus.
- Luumi, Pertti 2010. Lapsuuden teologia. Teoksessa Eero Jokela & Heli Pruuki (toim.) Jo iso, vielä pieni. Helsinki: LK-Kirjat/Lasten Keskus Oy, 207-220.
- Muhonen, Mervi & Tirri, Kirsi 2008. Mitä on kristillinen kasvatus?. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: LK-KIRJAT/Lasten Keskus, 63-82.
- Mäkelä, Jukka 2011. Osallisuuden merkitys lapsen ja nuoren kehitykselle. Teoksessa Suvielise Nurmi & Kaisa Rantala (toim.) Näyn ja kuulun – Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki: LK-Kirjat/Lasten Keskus Oy, 13-23.
- Nye, Rebecca 2009. Spirituality. Teoksessa Anne richards & Peter Privett (Toim.) Trough the eyes of a child. Lontoo: Church House Publishing, 68-84.
- Pietilä, Heikki 1997. Varhaisnuorisotyön erityispiirteitä. Teoksessa Liisa Luukkonen (toim.) Nollasta neljääntoista. Toinen painos. Helsinki: LK-KIRJAT/Lasten Keskus, 170-178.
- Porkka, Jouko & Valtonen, Minna 2016. Tässä ja nyt – teologia muutosvoimana. Teoksessa Raili Gothóni, Mikko Malkavaara & Minna Valtonen (toim.) Muutosvoima – Tutkielma Diakista ja teologiasta. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 81-99.
- Pruuki, Lassi 2010. Hengellinen lapsi. Teoksessa Eero Jokela & Heli Pruuki (Toim.) Jo iso, vielä pieni – kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: LK-kirjat/ Lasten Keskus Oy, 222-234.
- Puolimatka, Tapio 2008. Arvojemme juuret. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: LK-KIRJAT/Lasten Keskus, 15-61.

- Puolimatka, Tapio 2010. Kasvatuksen mahdollisuudet ja rajat. Toinen painos. Ryttylä: Suunta-kirjat.
- Puustjärvi, Anita 2010. Uskonto ja lapsen mielenterveys. Teoksessa Arto Kallioniemi, Juha Luodeslampi & Martin Ubani (toim.) Kokonaisvaltainen kasvatus, lapsi ja uskonto. Helsinki: Lasten Keskus Oy, 157-168.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- Räsänen, Antti 2008. Kristillinen kasvatus teoriassa ja käytännössä. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: LK-Kirjat/Lasten Keskus, 287-304.
- Salmensaari, Leena 2004. Lapsityön teologiatalo. Teoksessa Leena Heinonen, Juha Luodeslampi & Leena Salmensaari (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 217-220.
- Simojoki, Henrik 2010. ”Jumalan käsi suojelee minua”. Lastenteologian näkökulma varhaiskasvatukseen. Teoksessa Arto Kallioniemi, Juha Luodeslampi & Martin Ubani (toim.) Kokonaisvaltainen kasvatus, lapsi ja uskonto. Helsinki: Lasten Keskus Oy, 69-87.
- Suomen evankelisluterilainen Kansanlähetys i.a. Viitattu 2.3.2016. <http://sekl.fi/suomen-evankelisluterilainen-kansanlahetys/>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Rukoushetki. Viitattu 4.10.2016. <http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/3EEDC1049F3458C0C225757B00242A62?OpenDocument&lang=FI>
- Tirri, Kirsi 2004. Spiritualiteetti uskontokasvatuksen näkökulmasta. Teoksessa Leena Heinonen, Juha Luodeslampi & Leena Salmensaari (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 119-134.
- Tirri, Kirsi 2007. Lapsen rukous. Viitattu 15.9.2016. http://www.evlslk.fi/seurakunnan_varhaiskasvatus/lapsi_seurakunnassa/lapsen_rukous
- Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Ubani, Martin 2010. Lapsen kokonaisvaltaisuus uskontokasvatuksessa. Teoksessa Arto Kallioniemi, Juha Luodeslampi & Martin Ubani (toim.)

Kokonaisvaltainen kasvatus, lapsi ja uskonto. Helsinki: Lasten Keskus Oy, 39-53.

Upton, Penney 2011. Developmental Psychology. Exeter: Learning Matters Ltd.

LIITE Ohjeet rukoushetkien toteutukseen

Kiitos Isä Taivaan

Tämän rukoushetken tavoitteena on tukea lasta huomaamaan mitkä asiat hänellä on hyvin ja oppimaan, että kaikki hyvät asiat hänen elämässään ovat Jumalan antamia lahjoja. Tämä auttaa lasta ajattelemaan ja suhtautumaan elämäänsä positiivisesti. Lapsi saa kiittää Jumalaa yhdessä muiden kanssa. Rukoushetken tarkoituksena on myös rohkaista lasta sanoamaan kiitosaiheitaan ääneen.

Tarvikkeet:

-Saippuakuplia

Raamatunkohta: Sananl. 31:31

"Kiittäkää häntä hänen hyvistä töistään, ylistäkää häntä kaikkien kuullen!"

Rukoushetken alussa puhutaan lasten kanssa siitä, että kaikki hyvä, mitä meillä on elämässämme, on Jumalan meille antamaa. Meillä on siis aina monen monta aiheutta kiittää Jumalaa. Silloinkin, kun jokin asia on huonosti, on jokin toinen asia varmasti hyvin ja voimme kiittää siitä Jumalaa.

Rukous toteutetaan niin, että jokainen saa vuorotellen sanoa ääneen jonkun kiitos aiheen, eli jonkun asian, josta on iloinen elämässään. Tämän jälkeen hän puhalttaa ilmaan saippuakuplia. Saippuakuplat kohoavat korkealle taivaaseen, aivan kuten meidän kiitoksemmekin.

Jos lapsia on paljon, voidaan jakautua pienempiin ryhmiin toteuttamaan rukousta, kuitenkin siten, että jokaisessa ryhmässä on ainakin yksi aikuinen tai isonen.

Lasten määrästä ja resursseista riippuen, saippuakuplia voidaan jakaa lapsille joko jokaiselle oma, jolloin kaikki voivat puhallailla saippuakuplia jokaisen kiitosaiheen kohdalla, tai kiertävä saippuakupla, jolloin kiitosaiheen ääneen sanoja puhalltaa kuplia ilmaan ja antaa sen sitten seuraavalle, joka kertoo oman aiheensa.

Tämän rukoushetken tarkoituksena on iloita ja kiittää Jumalaa hänen antamistaan lahjoista, joten hauskanpito on enemmän kuin sallittua ja kierroksia voidaan mennä niin monta kuin halutaan.

Kuule Isä Taivaan pyyntö tää

Tämän rukoushetken tavoite on, että lapsi oppii mitä esirukous on. Lapsi saa itse miettiä esirukousaiheita ja saa itse rukoilla jonkun tai jonkin asian puolesta. Rukoushetken on tarkoitus myös rohkaista lasta rukoilemaan ääneen.

Tarvikkeet:

- sanoma- ja aikakauslehtiä, jotka saa "tuhota"
- Saksia
- Liimaa
- Suuri kartonki/paperi

Rukoushetken alussa puhutaan yhdessä siitä, mitä esirukous tarkoittaa. Se on rukousta jonkun ihmisen, ihmisten tai asioiden puolesta.

Luetaan Raamatusta Jaak.5:16

"Tunnustakaa siis syntinne toisillenne ja rukoilkaa toisenne puolesta, jotta parantuisitte. Vanhurskaan rukous on voimallinen ja saa paljon aikaan."

Jumala haluaa, että rukoilemme toistemme puolesta ja että huolehdimme muista ihmisistä viemällä heidät rukouksin Jumalan luo. Joskus voi tuntua siltä, ettemme voi tehdä mitään auttaaksemme ystäviämme, perheenjäseniämme, sukulaisiamme ventovieraista ihmisistä puhumattakaan. Voimme kuitenkin aina viedä heidät rukouksin Jumalan huolen pitoon. Jumala on luvannut toimia rukoustemme kautta.

Tässä rukoushetkessä tehdään yhdessä suurelle paperille tai kartongille esirukoustaulu. Rukoushetkeen osallistuvat voivat selailla lehtiä ja leikata sieltä kuvia tai otsikoita rukousaiheiksi. Rukousaiheita voi myös itse piirtää tai kirjoittaa tauluun.

Kun taulu on valmis, kaikki asettuvat taulun ympärille ja jokainen voi vuorollaan koskettaa jotakin taululla olevaa rukousaihetta ja rukoilla sen puolesta lyhyesti. Rukoilla voi ääneen tai hiljaa mielessään.

Tässä rukoushetkessä voi todella helposti harjoitella ääneen rukousta, koska rukousaiheet ovat jo valmiiksi taulussa, mikä madaltaa lapsen kynnystä rukoilla ääneen asian puolesta. Rukoushetken vetäjä kertoo lapsille, että rukoilla voi ihan vain pyytämällä siunausta taulussa olevalle aiheelle, esimerkiksi "siunaa lapsia". Vetäjän on hyvä rukoilla itsekin yksinkertaisilla sanoilla, jotta lapsi huomaa, että hänkin osaa rukoilla ääneen, eikä siihen tarvita erityisiä taitoja tai hienoja sanoja.

Jos ryhmä on liian suuri tämän kaltaisen rukoushetken toteutukseen, voidaan rukoushetki toteuttaa myös siten, että aloite-

taan hetki yhdessä lukemalla raamatunkohta ja keskustelemalla esirukouksesta, jonka jälkeen jokainen voi omaan tah-
tiinsa leikata ja liimata, tai piirtää/kirjoittaa rukousaiheita ja it-
senäisesti tai kaverin kanssa käydä rukoilemassa taulun luona
Tällöin taulun vieressä on hyvä olla ainakin yksi vetäjä koko
ajan rukoilemassa lasten kanssa tai mahdollisesti juttelemassa
taulussa olevista rukousaiheista. Tämän kaltainen rukous toimii
hyvin myös rukouspisteen tavoin tapahtumassa (esim Donkkis
Big Night).

Anna anteeksi

Tämän rukoushetken tavoite on, että lapsi saa tunnustaa syn-
tinsä ja ymmärtää, että Jumala antaa ne anteeksi eikä niitä
tarvitse enää muistella. Lapsi voi saada helpotusta mahdolli-
seen huonoon omaantuntoonsa.

Tarvikkeet:

- A6 kokoisia valkoisia paperilappuja, 1 kpl/ osallistuja
- Lyijykyniä kaikille
- Pahvinen risti seinälle
- Kertakäyttölautasia
- Liimaa

Tämä rukoushetki sopii hyvin myös erittäin suurille ryhmille.

Rukoushetken vetäjä asettuu pahvisen ristin kanssa paikkaan,
josta kaikki pystyvät näkemään ja kuulemaan hänet.

Vetäjä lukee Raamatusta 1. Joh. 1:9

"Jos me tunnustamme syntimme, niin Jumala, joka on uskollinen ja vanhurskas, antaa meille synnit anteeksi ja puhdistaa meidät kaikesta vääryydestä" (1.Joh.1:9)

Vetäjä kertoo, että Jeesus kuoli jokaisen meidän puolesta, koska me teemme paljon sellaista, mikä ei ole oikein ja mu-rehduttaa oman mielemme, toisten mielen ja Jumalan mielen. Koska Jeesus kuoli ja samalla kärsi rangaistuksen meidän puo-lestamme, antaa Jumala meille meidän kaikki syntimme an-teeksi. Jumala haluaa, että tunnustamme hänelle, että olem-me tehneet väärin. Hän ei rankaise meitä siitä, vaan on luvan-nut antaa kaiken sen meille anteeksi.

Tämän jälkeen kaikille jaetaan paperin pala ja kynä. Vetäjä kertoo, että tähän paperiin jokainen voi kirjoittaa niitä asioita, joita katuu tehneensä. Lapsille kerrotaan, että kukaan ei tule lukemaan lappuja, vaan ne ovat lapsen ja Jumalan välinen asia. Lapulle ei ole pakko kirjoittaa mitään, jos se tuntuu liian vaikealta, Jumala kuulee meidän ajatuksemmekin ja voimme tunnustaa syntimme myös hiljaa mielessämme. (Jokainen tar-vitsee kuitenkin paperin, vaikka ei kirjoittaisikaan siihen mi-tään.)

Kun kaikki ovat valmiita, annetaan ohjeesi rypistää lappu niin pieneksi, kuin mahdollista. Tämän jälkeen osallistujat asettuvat rauhallisesti kahteen jonoon ristin eteen. Ristin luona on hyvä olla kaksi avustajaa, joilla on käsissään paperilautanen, jolla on juoksevaa paperiliimaa. Jokainen kastaa paperimyyttynsä lii-maan ja liimaa sen pahviseen ristiin kiinni sen merkiksi, että Jeesus kantoi kaikki synnit ristillä.

Liimauksen aikana voidaan soittaa rauhallista hengellistä mu-siikkia taustalla, tai joku voi soittaa rauhallisia yhteislauluja ai-heeseen liittyen, jotta tilanne pysyisi hartaana siihen asti, että viimeisetkin ovat saaneet liimattua myyttynsä.

Kun kaikki ovat saaneet myttynsä liimattua, vetäjä voi rukoilla lyhyesti:

"Kiitos Jeesus, että kuolit meidän puolestamme. Tuomme yhdessä eteesi nämä asiat ja pyydämme, anna meille anteeksi kaikki syntimme. Kiitos, että rakastat meitä ja annat kaikki syntimme anteeksi.

Aamen."

Lopuksi vetäjä näyttää kaikille ristiä, joka on nyt peittynyt paperimyytyistä ja kertoo, että kun tuomme syntimme Jeesuksen ristin luo, Jumala antaa anteeksi syntimme, eikä enää muistele niitä. Me saamme itsekkin olla muistelematta syntejämme ja muistaa vain se, että olemme saaneet anteeksi.

Lopuksi voidaan lukea vielä sama Raamatunkohta, joka alussa luettiin. Raamatunkohta voi myös olla esillä koko rukoushetken ajan esimerkiksi tauluna tai heijastettuna valkokankaalle.

Jumalan kämmenellä

Tämän rukoushetken tavoitteena on, että lapsi oppii sanoittamaan ja käsittelemään vaikeampiakin tunteitaan ja kertomaan Jumalalle mieltään painavista asioista ja saa kuulla, että Jumala voi ja haluaa auttaa niissä.

Tarvikkeet:

- Perunan kokoisia kiviä ulkoa
- Maaleja
- Siveltimiä

- Vesikippoja
- Paljon talouspaperia
- Maalausalustaksi sanomalehtiä, vahakangas yms
- Risti (Joko seinälle tai pystyyn lattialle tai pienelle pöydälle)

Jos mahdollista, voidaan kivet käydä etsimässä yhdessä lasten kanssa pihalta. Jos aikaa ei ole tarpeeksi, tai lapsia on todella paljon, voi rukoushetken vetäjä etsiä kivet valmiiksi. Jos lapsia ei ole paljoa ja aikaa on hyvin, voi jokainen ottaa muutaman kiven, mutta yksikin riittää hyvin.

Rukoushetken alussa luetaan yhdessä Raamatusta Fil.4:6-7:

"Älkää mistään murehtiko, vaan saattakaa pyyntönne rukouksella ja anomisella kiitoksen kanssa Jumalalle tiettäväksi, ja Jumalan rauha, joka on kaikkea ymmärrystä ylempi, on varjele-va teidän sydämenne ja ajatuksenne Kristuksessa Jeesuksessa."

Rukoushetken vetäjä kertoo, että kun kerromme Jumalalle ne asiat jotka meitä huolestuttavat ja pelottavat, Jumala ottaa ne hoitaakseen ja antaa meille rauhallisen ja hyvän mielen niin, ettei meidän tarvitse enää olla huolissamme ja peloisamme. Jumala tietää aina mitä tehdä ja Jumalalle mikään asia ei ole liian suuri tai liian pieni. Jumala haluaa kuulla mitä mielessämme liikkuu ja auttaa mielellään meitä kaikessa.

Lapsille kerrotaan, että kivet, jotka heillä nyt on käsissään, kuvaavat niitä huolia ja murheita, joita heidän mielessään on. Jokainen voi hetken miettiä mielessään, mitä huolia, murheita tai pelkoja heillä on sillä hetkellä.

Rukoushetken vetäjä aloittaa rukouksen lyhyesti:

"Kiitos rakas Taivaan Isä, että sinä näet, mikä meitä pelottaa ja huolettaa. Kiitos, että otat kaikki pelkomme ja huolomme ja kaikki mieltämme painavat asiat hoitaaksesi. Anna meille sinun rauhasi ja ilosi, kun nyt tuomme eteesi kaikki mieltämme painavat asiat."

Seuraavaksi tehdään kierros, jonka aikana jokainen saa vuorollaan tuoda oman kivensä, eli huolensa ja murheensa, ristin juurelle. Samalla, kun tuo kivensä ristin juurelle, voi kertoa ääneen asian, jota kivi edustaa. Ääneen ei ole kuitenkaan pakko sanoa mitään, jos ei halua, vaan asian voi kertoa myös hiljaa mielessään Jumalalle. (Tämä on hyvä kertoa kaikille, ettei kellekään tule turhia paineita ääneen sanomisesta.)Tärkeää on, ettei ketään pakoteta mihinkään.

Kierroksen jälkeen vetäjä päättää rukouksen.

Mikäli osallistujia on todella paljon, eikä aika (tai lasten kärsivällisyys) riitä kierroksen käymiseen, voi jokainen viedä oman kivensä rauhalliseen tahtiin yhtä aikaa ristin juurelle sen jälkeen, kun vetäjä on aloittanut rukouksen.

Rukouksen jälkeen kivet maalataan kauniiksi ja niihin voi maalata esimerkiksi asioita, jotka tuo itselle iloista mieltä/rauhallisen olon/turvallisen tunteen. Jumala peittää rauhallaan meidät, niin että huolet väistyvät. Aivan kuten maali peittää harmaan kiven ja saa sen näyttämään aivan uudelta. Maalaillessa voidaan kertoa toisillemme rukousvastauksista ja sellaisista asioista missä Jumala on auttanut.

Lapset saavat kivet muistoiksi muistuttamaan siitä, että Jumala pitää huolen.

Ideita raamatunkohtien läpikäymiseen

- Lapset voivat itse etsiä kohdan raamatusta ja useampi lapsi voi lukea kohdan ääneen, jotta se jäisi paremmin mieleen.
- Raamatunkohdan voi kirjoittaa suurelle pahville ja leikata sen jälkeen palapeliksi. Palaset jaetaan lapsille ja he kokoavat palapelin. Paloista muodostunut raamatunkohta luetaan ääneen.
- Raamatunkohta voidaan opetella ulkoa; ohjaaja kirjoittaa kohdan esimerkiksi taululle, jonka jälkeen kohta luetaan muutaman kerran läpi. Tämän jälkeen ohjaaja peittää jonkun sanan/sanoja ja lapset koittavat muistaa kohdan siitä huolimatta. Sanoja peitetään lisää niin kauan, että lopulta kohta muistetaan, vaikka kaikki sanat olisivat piilossa.
- Ohjaaja kirjoittaa raamatunkohdan siten, että jokainen sana on erillisellä paperinpalasella. Lapset voivat koota itse kohdan annetuista sanoista, jonka jälkeen ohjaaja yhdessä lasten kanssa etsii kohdan Raamatusta ja mahdolliset virheet korjataan. Tämän jälkeen kohta voidaan opetella ulkoa poistamalla sanoja pikkuhiljaa.
- Raamatunkohdan voi jättää näkyviin koko rukoushetken ajaksi ja siihen voi palata vielä rukoushetken lopussa.